

Motion till riksdagen 2012/13:Fi14

**av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)
med anledning av prop. 2012/13:100**

2013 års ekonomiska vårproposition

1 Sammanfattning

Samtidigt som Sverige – sett till statsskuld och budgetresultat – har bland de starkaste statsfinanserna i världen har massarbetslösheten blivit vardag. Sedan regeringen tillträdde har arbetslösheten ökat med 1,8 procentenheter, vilket motsvarar en ökad arbetslöshet på över 92 000 personer. Även sysselsättningsgraden har fallit sedan regeringen kom till makten. Arbetsmarknadspolitiken har nedrustats. Det går i dag sju arbetssökande på varje ledigt jobb.

Trots en arbetslöshet på 8,4 procent präglas regeringens politik av bristen på samhällsnyttiga investeringar för att skapa jobb. Regeringens ekonomiska politik för fler jobb har i stället ensidigt gått ut på att sätta press på de lägsta lönerna nedåt genom försämringar i a-kassan och sjukförsäkringen och genom införandet av de s.k. jobbskatteavdragen samt via subventioner av vissa branscher präglade av låg produktivitet och låga löner. Efter 6,5 år av borgerlig regering kan vi nu konstatera att den förda politiken har misslyckats. Detta visar sig inte minst i att långtidsarbetslösheten har ökat med mer än 100 procent sedan 2006. Sverige är numer såväl massarbetslöshetens som långtidsarbetslöshetens land – ett land där ojämlikheten ökar, där välfärden krackelerar och där klimat- och miljöutmaningarna prioriteras ned.

I Vänsterpartiets budgetalternativ drar vi upp riktlinjerna för ett solidariskt samhälle som bygger på gemensamma lösningar. Det ekonomiska ramverket måste utgå från dagens stora samhällsproblem, inte gårdagens. Huvuduppgiften måste vara att bekämpa arbetslösheten. Full sysselsättning ska vara det övergripande målet. Vänsterpartiet föreslår i denna motion därför ett alternativt ekonomiskt ramverk. Detta innebär bl.a. att penningpolitiken ska kompletteras med ett sysselsättningsmål och att dagens överskottsmål ska ersättas med ett mål om balans över en konjunkturcykel. Med ett ramverk som har denna inriktning skapas förutsättningarna att bekämpa arbetslösheten och att föra en ansvarsfull långsiktig ekonomisk politik för full sysselsättning.

Kvinnors ställning och lika möjligheter på arbetsmarknaden är, utöver en demokrati- och maktfråga, också av stor vikt för samhällsekonomin. Individualiserad föräldraförsäkring, fasta jobb på heltid och en gemensam och väl

Fel! Okänt namn på

fungerande barn- och äldreomsorg ökar kvinnors arbetsutbud och möjligheter att delta på arbetsmarknaden på lika villkor. Om kvinnor förvärvsarbetade i samma utsträckning som män skulle sysselsättningen bland kvinnor öka med motsvarande 250 000 heltidstjänster, vilket skulle stärka de offentliga finanserna med uppskattningsvis 15 miljarder kronor. Den förda politiken har resulterat i en dramatisk ökning av de ekonomiska skillnaderna mellan män och kvinnor. Skillnaden i årlig nettoinkomst uppgår till ca 63 000 kronor och har ökat med 41 procent sedan 2006. De ökade skillnaderna avspeglas också i att andelen kvinnor under den relativa fattigdomsgränsen ökat med ca 38 procent sedan 2006.

Vänsterpartiet vill bekämpa gapet mellan kvinnors och mäns sysselsättning, löner och inkomst och stärka kvinnors ställning på arbetsmarknaden. Vi storsatsar därför på bättre kvalitet i vård, skola och omsorg. I denna motion föreslår vi framför allt satsningar på mer personal och utbildning inom hemtjänst och äldreomsorg. Sambandet mellan en väl utbyggd hemtjänst och äldreomsorg och kvinnors deltagande på arbetsmarknaden gör detta till en avgörande jämställdhetsfråga. Vänsterpartiet vill att en jämställdhetskommission ska tillsättas i syfte att öka kvinnors sysselsättningsgrad och ge kvinnor lika tillträde till arbetsmarknaden som män.

Vänsterpartiet vill bygga ut och förbättra landets infrastruktur för att ta itu med uppgiften att bygga ett hållbart transportsystem i Sverige och för att sätta pendlaren i centrum. Vi vill också investera i omfattande stöd till bostadsbyggandet för att skapa fler hyresrätter och till upprustning av miljonprogrammets bostäder och välfärdslokaler som skolor, förskolor och äldreboenden.

Vänsterpartiet ser ungdomsarbetslösheten som ett av våra största samhällsproblem. Vi kan konstatera att regeringens satsningar på jobbgaranti och sänkta arbetsgivaravgifter för unga inte har gett någon effekt. Vänsterpartiet föreslår därför en ungdomsgaranti för arbetslösa ungdomar i åldern 18–24 år. Förslaget innebär att unga efter 90 dagars arbetslöshet ska garanteras jobb till avtalsenlig lön eller utbildning. Förslaget innebär att 57 000 jobb och utbildningsplatser skapas.

Ökad ojämlikhet och en oreglerad finanssektor var de bidragande orsakerna bakom finanskrisen. Den oreglerade finansmarknaden skapade instabilitet och styrde kapital bort från riktiga investeringar till förmån för finansiell spekulation. I syfte att begränsa spekulationsekonomin och styra kapitalet till riktiga investeringar lägger vi ett förslag på en skatt på finansiella transaktioner. Intäkterna från skatten används till en ungdomsgaranti för jobb och utbildning.

Det är dags för en ny färdriktning. I denna motion drar vi upp riktlinjerna för en ekonomisk politik för jobb och investeringar.

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	1
2	Innehållsförteckning.....	3
3	Förslag till riksdagsbeslut	5
4	Det ekonomiska läget.....	6
4.1	Internationell ekonomi	6
4.1.1	Effekterna av besparingarna	6
4.2	Konjunkturläget i Sverige	8
4.3	Regeringens prognosmiss och finanspolitiken	9
4.4	Utvecklingen på arbetsmarknaden	10
4.4.1	Struktumvandlingen och kraven på arbetskraftens utbildning 13	
4.4.2	Ökad strukturell arbetslöshet	14
4.4.3	Från aktiv arbetsmarknadspolitik till passiva massåtgärder.....	17
4.4.4	Otryggheten på arbetsmarknaden	18
4.5	Ökad ojämlikhet.....	19
4.6	Ökade inkomstskillnader mellan män och kvinnor	21
4.7	Privatiseringar och besparingar i välfärden	22
4.8	Bort från den svenska modellen	25
5	Regeringens politik leder inte till fler jobb.....	25
5.1	Jobbskatteavdraget, a-kassan och jämviktsarbetslösheten	25
5.2	Skattesänkningar för specifika branscher.....	28
5.3	Skattesänkningar för specifika grupper	30
6	Ekonomiska ramverk för ökad sysselsättning	31
6.1	Riktlinjer för den ekonomiska politiken.....	31
6.2	Ramverken för finanspolitiken.....	32
6.2.1	Åtgärdsplaner för full sysselsättning	33
6.2.2	Mål för de offentliga finanserna	35
6.2.3	Utgiftstaken	37
6.2.4	Finansiering av investeringar.....	37
6.2.5	Balanskravet för kommunsektorn	38
6.3	Ramverken för penningpolitiken.....	39
6.3.1	Målen för penningpolitiken	39
6.3.2	Styrningen av penningpolitiken	41
6.4	Utsläppstak.....	42
7	Fler fasta jobb – färre otrygga anställningar.....	43
7.1	Ungdomspaket	43
7.2	Utbildning för jobb.....	44
7.3	A-kassan.....	46
7.4	Inkludering och antidiskriminering	47
7.5	Likvärdig skola	47
8	Investeringarna måste öka.....	49
8.1	Offentliga investeringar	49
8.2	Investeringarnas betydelse för arbetslösheten	51
8.3	Investeringar i grön infrastruktur	53
8.4	Energiomställning och investeringar i grön teknik.....	55

Fel! Okänt namn på

8.5	Bygg bort bostadsbristen	56
9	Aktiv näringspolitik.....	57
10	Jämställdhet för ökad tillväxt	59
11	Gemensam välfärd.....	62
11.1	Offentlig sektor och sysselsättning.....	62
11.2	Avkommersialisera välfärden.....	63
11.3	Stärk kommunsektorn.....	64
11.4	Välfärdens långsiktiga finansiering	65
12	Skattepolitik	66
12.1	Målen för Vänsterpartiets skattepolitik	66
12.2	Inkomstskatter	68
12.3	Skatter som styrmedel i miljöpolitiken.....	68
12.4	Företags-, kapital- och egendomsskatter	69
12.5	Skatt på finansiella transaktioner.....	70
13	Finansiellt sparande.....	71

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen beslutar att godkänna inriktningen på den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 6–12 i motionen).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det i kärnverksamheten inom vård, skola och äldreomsorg inte ska vara möjligt för vinstsyftande företag att bedriva verksamhet med skattemedel (avsnitt 11.2 i motionen).
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett alternativt ramverk för finans- och penningpolitiken (avsnitt 6 i motionen).
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att järnvägen bör återregleras och att samhället bör ta ett helhetsansvar för järnvägssystemet (avsnitt 8.3 i motionen).
5. Riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag att godkänna den föreslagna ändringen av ändamål och verksamheter som ska innefattas i utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet respektive utgiftsområde 8 Migration (avsnitt 12.1.4 i propositionen).¹

¹ Yrkande 5 hänvisat till KU.

Fel! Okänt namn på

4 Det ekonomiska läget

4.1 Internationell ekonomi

Den ekonomiska återhämtningen efter finanskrisen 2008–2009 har varit långsam och bitvis turbulent. Världsekonomin tog förvisso fart i slutet av 2009 och fortsatte att växa i mycket god takt under 2010. Därefter har emellertid utvecklingen varit mer skakig. Den globala tillväxten har sjunkit de senaste åren, och avslutningen på 2012 blev särskilt svag. Bidragande orsaker till den svaga utvecklingen har varit eurokrisen, finanspolitiska åtstramningar, hushållens ökade sparande samt fortsatta problem i finanssektorn.

Under inledningen av 2013 har dock en rad ekonomiska data kommit in som indikerar en vändning. Olika förtroendeindikatorer i såväl USA som Europa visar en uppåtgående trend, och på de finansiella marknaderna syns en ökad optimism, vilket avspeglas i stigande börskurser och i minskade upplåningskostnader för en del skuldtungda länder inom euroområdet. Återhämtningen väntas drivas av den uppdämda efterfrågan som skapats under de senaste årens svaga utveckling. Framför allt bedöms investeringarna ta fart.

Bilden av en vändning i konjunkturläget är emellertid långt ifrån entydig. De senaste sysselsättningsciffrorna i USA var betydligt sämre än väntat. Detta kan öka pressen på Obama-administrationen och kongressen att vidta åtgärder för att mildra effekterna av den finanspolitiska åtstramning som kongressen beslutade om tidigare i år. Den finanspolitiska överenskommelsen beräknas innebära en åtstramning på 1,6 procent av BNP under 2013.

Inom euroområdet syns vissa tecken på en stabilisering på de finansiella marknaderna. Sedan ECB annonserade sitt program Outright Money Transactions (OMT)¹ minskade obligationsräntorna i de skuldtungda länderna under andra halvåret 2012. Även om vissa andra förtroendeindikatorer också har förbättrats syns emellertid än så länge ingen direkt vändning i den reala ekonomin. BNP väntas falla även i år, och arbetslösheten bedöms stiga till hela 12 procent.

Tillväxtekonomierna, med Kina, Indien och Brasilien i spetsen, har klarat de senaste årens ekonomiska turbulens förhållandevis väl. Även dessa länder har dock märkt av det svagare konjunkturläget under de senaste åren. Detta gäller inte minst Brasilien, där tillväxten var låg under såväl 2011 som 2012. De flesta prognosmakare bedömer emellertid att tillväxten i dessa länder tar fart under de närmaste åren.

4.1.1 Effekterna av besparingarna

Direkt efter finanskrisen sjösatte de flesta länder olika finanspolitiska stimulanspaket. Tillsammans med en expansiv penningpolitik och statliga räddningspaket för banksektorn räddades världsekonomin från fullständig kollaps.

¹ Programmet innebär att ECB är beredd att köpa statspapper på andrahandsmarknaden om ett antal villkor är uppfyllda.

Innan den ekonomiska återhämtningen hade fått ordentlig fart började emellertid en rad politiker och ekonomer förespråka en politik för budgetåtstramningar för att minska de växande statsskulder som följde på den ekonomiska krisen. "Exitstrategier" blev det nya modeordet. Inte minst slog de krisande länderna inom euroområdet in på besparingsvägen. Effekterna av åtstramningspaketerna blev dock inte de man tänkt sig. Besparingarna minskade tillväxten och ökade arbetslösheten, vilket resulterade i att statsskulden som andel av BNP ökade i stället för att minska. Det är t.o.m. så att statsskulden har ökat mest i de länder som genomfört de största besparingarna.² Allt fler börjar nu inse misstagen med den förda politiken. Internationella valutafonden (IMF) som i flera fall har varit tillskyndare till besparingsprogrammen tvingades i höstas erkänna att man har underskattat åtstramningspaketens effekter på den ekonomiska tillväxten.³ IMF:s bedömning är att de s.k. finanspolitiska multiplikatorerna under de senaste åren legat mellan 0,9 och 1,7. Innebörden av detta är att ett besparingsprogram på exempelvis 100 miljarder kronor minskar BNP med 90–170 miljarder kronor.

En jämförelse av den ekonomiska utvecklingen i USA och Storbritannien kan tjäna som ett belysande exempel. Länderna uppvisar många likartade ekonomiska karaktäristika med bäring på finanskrisen: länderna gick in i finanskrisen med i princip identiska budgetunderskott, de drabbades av krisen på ett likartat sätt med stora förluster inom banksektorn, och de svarade på krisen med stora räddningspaket till bankerna och med en mycket expansiv penningpolitik (som alltjämt pågår). I ett avseende skiljer de sig emellertid åt, och det gäller den förda finanspolitiken. Medan Obama-administrationen genast svarade på krisen med betydande finanspolitiska stimulanser, sjösatte den brittiska regeringen mycket stora besparingsprogram. En jämförelse av den ekonomiska utvecklingen i länderna sedan krisens början visar på stora skillnader. Som framgår av diagram 1 har den brittiska tillväxten utvecklats betydligt svagare än den amerikanska. De brittiska besparingarnas förväntade effekter på skuldutvecklingen tycks också ha uteblivit. I själva verket har den brittiska besparingspolitiken resulterat i en betydligt snabbare ökning av den offentliga skulden jämfört med den mer expansiva amerikanska finanspolitiken, se diagram 2 nedan.

Besparingspolitikens sociala konsekvenser är desto tydligare. Spanien har en ungdomsarbetslöshet på ca 55 procent och i Grekland närmar sig ungdomsarbetslösheten 60 procent. Fattigdomen och den sociala desperationen breder ut sig, och i dess spår har rent fascistiska partier vunnit i styrka.

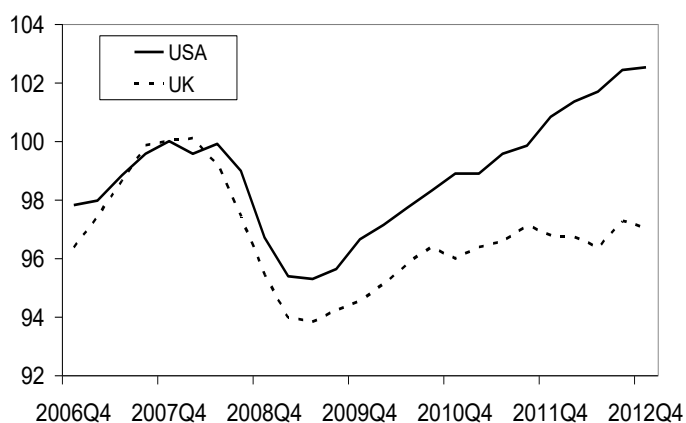
² Se t.ex. <http://www.voxeu.org/article/panic-driven-austerity-eurozone-and-its-implications>.

³ IMF, "World Economic Outlook, October 2012".

Fel! Okänt namn på

Diagram 1 BNP-tillväxt USA och UK

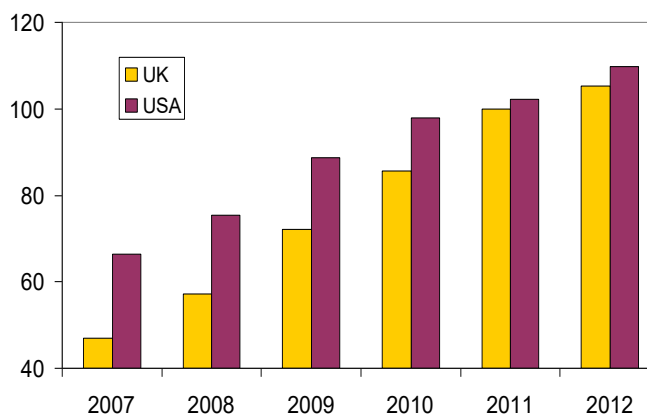
Index 2007Q4=100

Källa: Eurostat.

Diagram 2 Bruttoskuld, USA och UK

Procent av BNP

Källa: OECD.

4.2 Konjunkturläget i Sverige

BNP-tillväxten under 2012 landade på blygsamma 0,8 procent. Framför allt utvecklades den svenska ekonomin svagt under det sista halvåret i fjol. Det som främst drog ned tillväxten var en svag utveckling inom exportindustrin. Exporttillväxten sjönk från 7,1 procent under 2011 till endast 0,7 procent under 2012. Den svaga och skakiga omvärldskonjunkturen påverkade även den inhemska efterfrågan. Ett högt försiktighetssparande drog ned hushållens konsumtion som växte med måttliga 1,3 procent under fjolåret.

Det ekonomiska läget och bedömningarna av den svenska ekonomin i 2013–2014 ger en splittrad bild. Å ena sidan är det internationella konjunkturläget fortfarande relativt svagt, inte minst i euroområdet dit mycket av den svenska exporten går. Konjunkturläget bedöms också verka hämmande på behovet av nya investeringar i näringslivet. Å andra sidan finns det förutsättningar för ökad inhemsk efterfrågan eftersom hushållens finansiella ställning är god. Stigande löner och låg inflation har ökat hushållens reala inkomster med sammantaget 6 procent under de senaste två åren. Dessutom har den senaste tidens börsuppgång och stigande bostadspriser ökat hushållens förmögenheter. Därtill har hushållens sparande varit högt under en rad år. Sammantaget innebär detta att det finns ett stort utrymme för ökad konsumtion.

De flesta prognosmakare bedömer att den ekonomiska återhämtningen kommer att ske relativt långsamt. Tillväxten beräknas dock ta fart under andra halvåret i år och fortsätta i hygglig takt under 2014.

4.3 Regeringens prognosmiss och finanspolitiken

När regeringen i höstas presenterade budgetpropositionen för 2013 fick de stark kritik för de prognoser som budgeten baserades på. Trots tydliga tecken på vikande konjunktur bedömde regeringen att tillväxten snart skulle ta fart och att arbetslösheten skulle falla. I tabell 1 nedan jämförs regeringens tillväxtprognos i budgetpropositionen för 2013 med andra bedömares prognoser vid samma tidpunkt samt med regeringens prognos i 2013 års ekonomiska vårproposition. Som framgår av tabellen låg regeringens prognos för BNP-tillväxten under 2013 och 2014 långt över andra prognosmakares bedömningar vid samma tidpunkt. I vårpropositionen har nu regeringen tvingats skriva ned BNP-prognosen med hela 1,5 procentenheter för såväl 2013 som 2014.

Tabell 1 Prognosjämförelse, BNP-tillväxt

	2012	2013	2014	2015
BP13 (september 2012)	1,6	2,7	3,7	3,5
Konjunkturinstitutet (augusti 2012)	1,3	1,8	2,8	2,8
Ekonomistyrningsverket (september 2012)	1,2	1,9	3	3,2
Nordea (september 2012)	1,2	1,8	2,3	
Swedbank (augusti 2012)	1,8	1,6	2,4	
Riksbanken (juli 2012)	0,6	1,7	2,8	
VP13 (april 2013)	0,8	1,2	2,2	3,6

Regeringen fick i höstas även stark kritik för bedömningen av utvecklingen på arbetsmarknaden. Regeringens prognos för arbetslösheten 2012 var 7,6 procent. Bedömningen för 2013 låg på 7,5 procent. Jämfört med andra bedömare var detta en optimistisk prognos; se tabell 2 nedan. Tidigt under hösten stod det också klart att arbetsmarknaden utvecklades betydligt sämre än vad regeringen räknade med. Eftersom grunden för regeringens ekonomiska politik, dvs. bedömningen av det ekonomiska läget, så radikalt hade ändrats uppmånade Vänsterpartiet regeringen att återkomma till riksdagen med en till-

Fel! Okänt namn på

läggsbudget för att stimulera ekonomin och motverka den stigande arbetslösheten. Regeringen ansåg emellertid inte att det förändrade ekonomiska läget föranledde någon revidering av budgeten.

Tabell 2 Prognosjämförelse, arbetslöshet

	2012	2013	2014	2015
BP13 (september 2012)	7,6	7,5	6,7	5,5
Konjunkturinstitutet (augusti 2012)	7,6	7,9	7,7	7
Ekonomistyrningsverket (september 2012)	7,6	7,8	7,4	6,8
Nordea (september 2012)	7,7	8	7,7	
Swedbank (augusti 2012)	7,5	7,7	7,6	
Riksbanken (juli 2012)	7,6	7,7	7	
VP13 (april 2013)	8	8,3	8,4	8,1

Skillnaden mellan regeringens bedömning i budgetpropositionen och övriga prognosmakares var än större beträffande hur arbetsmarknaden skulle utvecklas på lite längre sikt. Regeringens prognos i höstas var att arbetslösheten skulle falla ned till 6,7 procent under 2014 och till 5,5 procent under 2015. I vårpropositionen har regeringen tvingats revidera upp denna prognos rejält. Nu räknar man med en arbetslöshet på 8,4 respektive 8,1 procent under 2014 och 2015. Prognosmissen motsvarar 86 000 personer för 2014 och hela 132 000 personer för 2015.

Allt fler inser att regeringens politik nu har nått vägs ände. Regeringens ensidiga fokus på arbetsutbud och skattesänkningar har bidragit till dagens massarbetslöshet. Man hade kunnat förvänta sig att den stora prognosrevideringen skulle medföra en omläggning av den ekonomiska politiken. Att regeringen i vårpropositionen skulle dra upp riktlinjerna för ökade investeringar och kraftfulla utbildningsinsatser. Vänsterpartiet kan dessvärre konstatera att regeringens vårbudget är mycket kraftlös. Regeringens förslag uppgår till 0,9 miljarder kronor för innevarande år och till 1,2 miljarder kronor under 2014. Denna politik – som innebär en finanspolitisk stimulans på ca 0,03 procent av BNP – är inte att ta ansvar för den ekonomiska utvecklingen i ett läge då ca 420 000 personer går arbetslösa.

4.4 Utvecklingen på arbetsmarknaden

Ekonomiska kriser brukar ofta förstärka strukturomvandlingen på arbetsmarknaden. Den svenska arbetsmarknaden kännetecknas av en långsiktig trend där antalet sysselsatta inom tillverkningsindustrin minskat relativt den privata tjänstesektorn (se vidare avsnitt 4.4.1 nedan). Denna förändring accentuerades i samband med finanskrisen och åren därefter. Den lågkonjunktur som följde efter finanskrisen slog hårt mot den svenska industrin. Mellan det tredje kvartalet 2008 och första kvartalet 2010 föll sysselsättningen inom

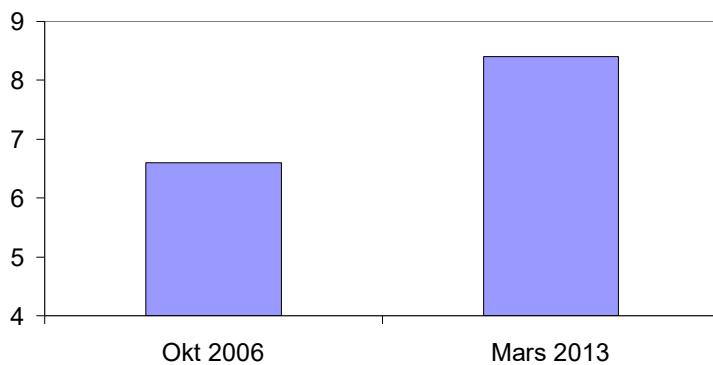
Fel! Okänt namn på

”tillverkning och utvinning, energi och miljö” med nästan 100 000 personer.⁴ När sedan konjunkturen och arbetsmarknaden tog fart under 2010 kom de flesta jobben inom den privata tjänstesektorn. I samband med den vikande konjunkturen under 2012 har ett liknande mönster kunnat skönjas. Sysselsättningen inom industrin har fallit medan de privata tjänstenäringarna har klarat sig förhållandevis väl.

Sammantaget har utvecklingen på arbetsmarknaden de senaste åren varit nedslående. Arbetslösheten under återhämtningsfasen efter finanskrisen sjönk endast till omkring 7,5 procent, vilket är en mycket hög arbetslöshet såväl i ett svenskt historiskt perspektiv som vid en internationell jämförelse. Under hösten 2012 ökade arbetslösheten ytterligare, och i mars i år uppgick den till hela 8,4 procent (i säsongsrensade termer).⁵ Jämfört med när regeringen tillträdde har arbetslösheten ökat med 1,8 procentenheter, vilket motsvarar en ökad arbetslöshet på över 92 000 personer; se diagram 3 nedan. Även (den säsongsrensade) sysselsättningsgraden har fallit sedan regeringen kom till makten. Den lägre sysselsättningsgraden (0,9 procentenheter) motsvarar 64 000 färre sysselsatta.

Diagram 3 Arbetslöshet, 15–74 år⁶

Säsongsrensade värden

Källa: SCB (AKU).

⁴ SCB (AKU).

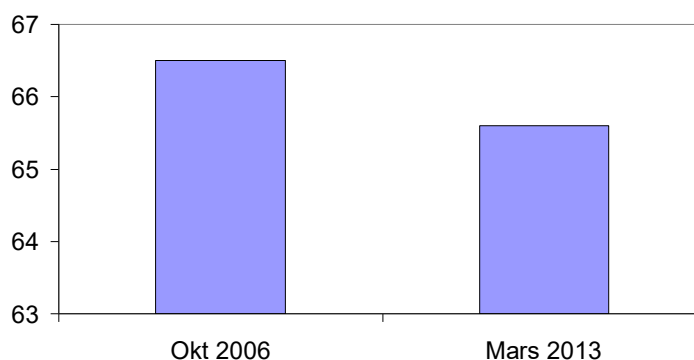
⁵ SCB (AKU).

⁶ Procent av arbetskraften (15–74 år).

Fel! Okänt namn på

Diagram 4 Sysselsättningsgrad, 15–74 år⁷

Säsongrensade värden

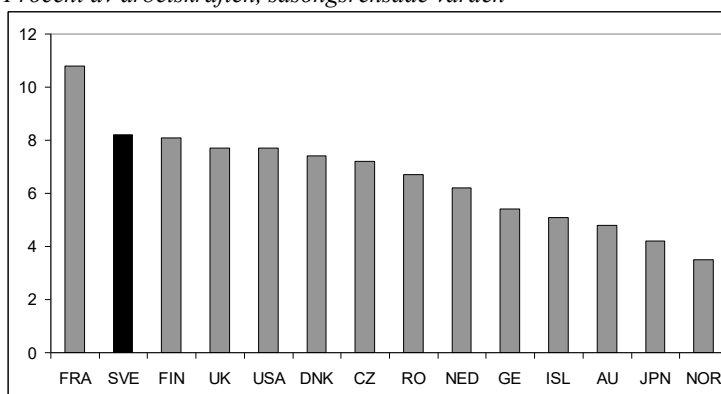

Källa: SCB (AKU).

Den svenska arbetslösheten är även hög i ett internationellt perspektiv; se diagram 5 nedan. I USA, finanskrisens epicentrum, är den lägre. Likaså i Storbritannien, vars BNP-nivå fortfarande är lägre än vid ingången till finanskrisen. Till och med Finland, där arbetslösheten länge legat klart över den svenska, har lägre arbetslöshet.

Diagram 5 Arbetslöshet, 15–74 år, feb. 2013⁸

Procent av arbetskraften, säsongrensade värden

Källa: Eurostat.

Regeringens ansvar för denna utveckling är betydande. Inte minst förtjänar regeringen kritik för hur de agerade i samband med finanskrisen. Där andra länder omedelbart sjösatte stora finanspolitiska stimulanser svarade regeringen med att bedriva en direkt åtstramande finanspolitik. Mellan 2008 och 2009 ökade det strukturella sparandet från 1,8 procent av BNP till 3,0 procent⁹, vilket innebar att regeringen mitt under den värsta ekonomiska krisen sedan

⁷ Procent av befolkningen (15–74 år).

⁸ Staplarna för Norge och Storbritannien avser dec. 2012. Stapeln för Japan avser jan. 2013.

⁹ VP13, bil 1 s. 18.

1990-talskrisen förde en mycket åtstramande finanspolitik. Den förda politiken resulterade i att många jobb gick förlorade i onödan och att tiotusentals personer slogs ut i långtidsarbetslöshet.

4.4.1 Strukturomvandlingen och kraven på arbetskraftens utbildning

Den svenska ekonomin har genomgått omvälvande förändringar under de senaste 30 åren. Utvecklingen har framför allt drivits på av globaliseringen i form av ett ökat globalt arbetskraftsutbud från länder som Kina och Indien, ökad världshandel, ökad migration och teknologisk utveckling. Denna utveckling har ökat konkurrenstrycket på den svenska ekonomin i allmänhet och på tillverkningsindustrin i synnerhet.

Inom tillverkningsindustrin har globaliseringen bidragit till att verksamheter med högt förädlingsvärde fått allt större andelar. Inom basindustrin går t.ex. exporten från massa och malm mot mer avancerade pappersprodukter och specialstål. Samtidigt har högteknologiska branscher inom t.ex. kemi, läkemedel och maskinindustri växt i betydelse, och vissa branscher, som varvs- och textilindustrin, har i princip försvunnit. Parallellt med denna utveckling har den privata tjänstesektorn vuxit kraftigt och har under de senaste 10 åren svarat för merparten av den svenska ekonomins sammanlagda sysselsättningstillväxt (se tabell 3 nedan).

En annan trend i det svenska näringslivet är att industriföretagen i allt större utsträckning fokuserar på sin kärnverksamhet. Detta har resulterat i att de har lagt ut stora delar av de tjänster som tidigare producerades inom företaget på externa tjänsteföretag. Exempel på sådana tjänster som i allt högre grad har outsourcats är konsulttjänster inom it, forskning och utveckling, juridisk rådgivning, reklamverksamhet, bemanningsföretag, byggteknik och design. Denna utveckling har inneburit att industrin blivit alltmer integrerad med tjänstesektorn och att tjänstesektorena blivit mer beroende av utvecklingen inom industrin.

Den här strukturomvandlingen, som innebär att friställd arbetskraft slussas över från mellan- och lågteknologisk industri till kunskapsintensiva tjänster, ställer högre krav på bl.a. utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken än när strukturomvandlingen främst resulterade i att arbetskraften rörde sig mellan olika industrisektorer.

Fel! Okänt namn på

Tabell 3 Antal sysselsatta i olika sektorer i svensk ekonomi, tusental

	1993	2011	1993–2011
Privat tjänstesektor, totalt	1 504	2 105	601
<i>varav kunskapsintensiva</i>	568	1 030	462
Jordbruk, skogsbruk och fiske	149	93	-56
Tillverknings- och gruvindustri	695	621	-74
Byggverksamhet	224	321	97
Offentlig verksamhet	1 398	1 293	-105
Övrig verksamhet	132	170	38
Ekonomi totalt	4 102	4 603	501

Källa: Almega, "Almeegas konjunkturprognos, april 2012".

Strukturömvandlingen riskerar också att skapa en tilltagande ekonomisk sårbarhet och ställer krav på helhetstänkande och en medveten, strategisk industri- och näringspolitik – något som inte kan överlämnas till "marknaden". Vi ser redan i dag att konkurrensen mot den svenska industrin inte avgränsas till produktion med ett relativt lågt förädlingsvärde utan även förekommer betydligt högre upp i förädlingskedjan. Vi vet också att produktivitetstökningarna inom olika sektorer och produktionsgrenar inte sker isolerat från varandra utan i ett systematiskt samspel där såväl fysisk som social infrastruktur spelar en avgörande roll. Detta ställer krav på ett helhetstänkande och en strategisk näringspolitik.

4.4.2 Ökad strukturell arbetslöshet

Mycket tyder på att den strukturella arbetslösheten, dvs. den del av arbetslösheten som inte beror på konjunkturläget, har ökat under de senaste åren. Ett tecken på detta är den mycket kraftiga ökningen av långtidsarbetslösheten. Samtidigt som arbetslösheten "bara" ökat med 1,8 procentenheter sedan regeringen tillträdde har långtidsarbetslösheten ökat med över 100 procent, se diagram 6.¹⁰

Personer med långa arbetslöshetstider löper stor risk att fastna i långtidsarbetslöshet eller helt slås ut från arbetsmarknaden. Först och främst är detta naturligtvis en tragedi för de individer som drabbas, men långtidsarbetslösheten för även med sig betydande samhällsekonomiska kostnader. När konjunkturen vänder begränsas uppgången i både produktion och sysselsättning i och med att matchningen på arbetsmarknaden försämras. Långvariga arbetslöshetstider försämrar med andra ord arbetsmarknadens funktionssätt och höjer den strukturella arbetslösheten.

Såväl Konjunkturinstitutet som Riksbanken har pekat på att det finns tecken på att den svenska arbetsmarknaden fungerar allt sämre.¹¹ En indikator på

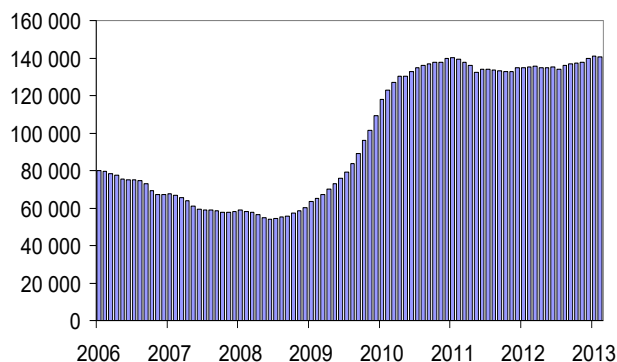
¹⁰ Arbetsförmedlingen. Avser antal personer som varit utan arbete längre än 1 år.

¹¹ Se t.ex. Konjunkturinstitutet, "Konjunkturläget december 2012", och Riksbanken, "Pennyngpolitisk rapport, oktober 2012".

Fel! Okänt namn på

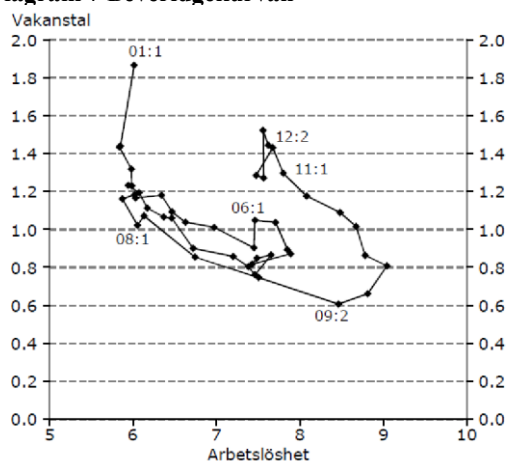
hur väl arbetsmarknaden fungerar är den s.k. Beveridgekurvan som visar på sambandet mellan arbetslösa och vakanser. När arbetslösheten är hög brukar det vara lätt för företagen att tillsätta utlysta tjänster. Sedan mitten av 2009 har emellertid andelen vakanser ökat utan att arbetslösheten har minskat i motsvarande utsträckning. I diagram 7 nedan syns detta genom att kurvan skiftat utåt.¹² Detta förhållande tyder på att matchningen på arbetsmarknaden fungerar sämre eftersom arbetslösheten är högre vid en given nivå vakanser.

Diagram 6 Långtidsarbetslösa, längre än 1 år¹³

Källa: Arbetsförmedlingen.

Diagram 7 Beveridgekurvan¹⁴

Källa: KI, "Konjunkturläget, augusti 2012".

Ett annat tecken på att den strukturella arbetslösheten har ökat har sin grund i hur arbetslöshetens sammansättning utvecklats över tiden. Arbetsförmedling-

¹² Figur 7 visar utvecklingen mellan år 2001 (01:1 i figurens övre vänstra hörn) och 2012 (12:2 i figurens övre mitre del).

¹³ Öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd (16–64 år).

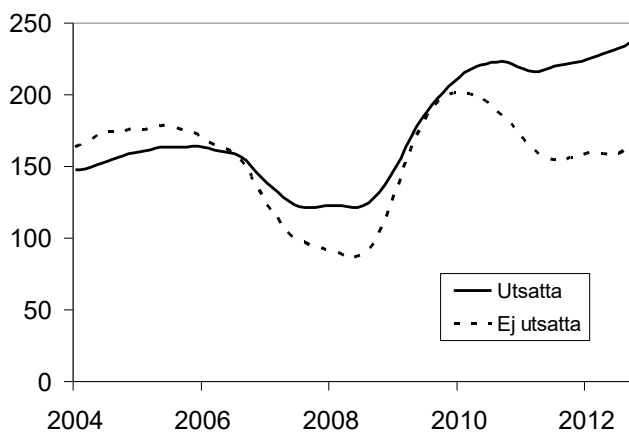
¹⁴ Vakansgraden mäts som kvoten mellan antalet lediga jobb enligt SCB:s vakansstatistik och antalet personer i arbetskraften enligt SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU).

Fel! Okänt namn på

en har sedan en tid identifierat fyra grupper som ”utsatta” på arbetsmarknaden: utomeuropeiskt födda, personer med låg utbildning (förgymnasialt utbildade), äldre (55–64 år) och personer med funktionsnedsättning. Som framgår av diagram 8 nedan har dessa ökat sin andel av den totala arbetslösheten under de senaste åren. Medan arbetslösheten sjönk relativt mycket för gruppen ”ej utsatta” under den ekonomiska återhämtningen 2010–2011 låg arbetslösheten för de utsatta grupperna kvar på en mycket hög nivå. Antalet arbetslösa i utsatta grupper beräknas av Arbetsförmedlingen nå 265 000 under senare delen av 2013, vilket då kommer att motsvara ca 60 procent av den totala arbetslösheten.¹⁵

Diagram 8 Antal inskrivna arbetslösa

Tusental

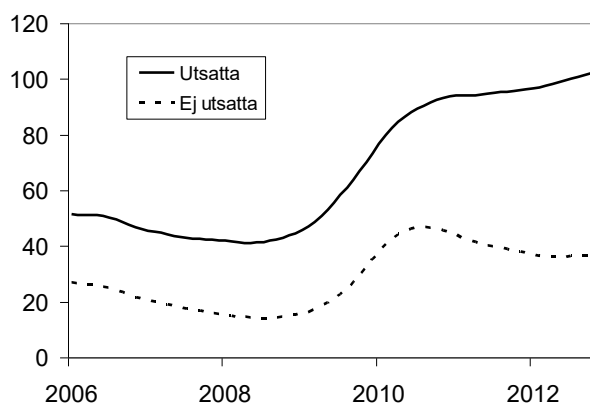

Källa: Arbetsförmedlingen.

¹⁵ Arbetsförmedlingen, ”Arbetsmarknadsutsikterna hösten 2012”.

Diagram 9 Antal arbetslösa, längre än 1 år

Tusental

Källa: Arbetsförmedlingen.

Vad som är särskilt oroande är att de arbetslösa i dessa grupper ofta har mycket långvariga arbetslöshetstider. I oktober 2012 hade drygt 135 000 personer varit utan arbete i mer än ett år. Av dessa tillhörde drygt 100 000 personer någon av de utsatta grupperna. Mycket av ökningen av långtidsarbetslösheten beror på ökade arbetslöshetstider bland personer i de utsatta grupperna, se diagram 9 ovan. Precis som i fallet med den ovan beskrivna strukturomvandlingen av den svenska ekonomin innebär förändringen av arbetslöshetens sammansättning stora utmaningar för utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken.

4.4.3 Från aktiv arbetsmarknadspolitik till passiva massåtgärder

En förklaring till den försämrade matchningseffektiviteten och utvecklingen av de långa arbetslöshetstiderna är att regeringen kraftigt har minskat på möjligheterna till omskolning och vidareutbildning. Mellan 2006 och 2012 har man skurit ned på antalet platser inom arbetsmarknadsutbildningen med över 50 procent¹⁶ samtidigt som antalet deltagare inom den kommunala vuxenutbildningen minskade med 16 procent mellan 2006 och 2011.

I höstas presenterade Almega, Teknikföretagen och Unionen en gemensam rapport inför avtalsrörelsen 2012.¹⁷ I rapporten kritiserar man bl.a. regeringen för att den lagt alltför stort fokus på att öka arbetskraftsutbudet numerärt och att den i för liten utsträckning tagit hänsyn till de kvalitativa aspekterna vad gäller arbetskraftsförsörjningen. De konstaterar vidare att effekterna av den förda politiken blivit hög arbetslöshet samtidigt som företagen har svårt att rekrytera den arbetskraft de behöver.

¹⁶ Mätt som årsgenomsnitt.

¹⁷ Almega, Teknikföretagen och Unionen, ”Ekonomiska förutsättningar – Teknikindustri och tjänster inför avtalsrörelsen 2013”.

Fel! Okänt namn på

Regeringens låga ambitionsnivåer beträffande arbetsmarknadspolitiken framträder också tydligt i ett något längre historiskt perspektiv. När Sverige för första gången efter 1930-talet drabbades av massarbetslöshet i samband med 1990-talskrisen utgjorde anslagen till aktiv arbetsmarknadspolitik nära 3 procent av BNP, enligt OECD. Efter 1990-talskrisen och fram till finanskrisen 2008 sänktes de offentliga utgifterna på detta område kraftigt, både under socialdemokratiska regeringar och under regeringen Reinfeldt. Det anmärkningsvärda i sammanhanget är att de låga ambitionsnivåerna vad gäller arbetsmarknadspolitiken har fortsatt, trots finans- och eurokris. Under 2009, då effekterna av finanskrisen var som värst, användes endast 0,9 procent av BNP för en aktiv arbetsmarknadspolitik.

Förklaringen till de minskade utgifterna ligger främst i minskade satsningar på arbetsmarknadsutbildning och stöd till anställning och rehabilitering för personer med funktionsnedsättningar. Nedskränkningarna när det gäller arbetsmarknadsutbildning har varit så kraftiga att Sverige 2008 låg väsentligt under medeltalet för 13 jämförbara europeiska länder.

I stället för att rusta de arbetslösa för framtidens arbetsliv genom satsningar på kunskapshöjande och utvecklande insatser har regeringen satsat stort på mer eller mindre passiva massåtgärder. Detta sker inte minst inom ramen för de s.k. garantierna – jobb- och utvecklingsgarantin och jobbgaranti för ungdomar – som regeringen infört inom ramen för arbetsmarknadspolitiken.

4.4.4 Otryggheten på arbetsmarknaden

Vi är människor – inte maskiner. Trygghet i anställningen är av stor vikt för individen men även för hela samhället eftersom det ökar möjligheterna till utveckling och omvandling av arbetsmarknaden. Under de senaste två decennierna har dock utvecklingen gått i en annan riktning.

Sedan 1990-talskrisen har massarbetslösheten haft ett fast grepp om den svenska arbetsmarknaden. Den höga arbetslösheten har rubbat den relativa maktbalansen mellan arbete och kapital på svensk arbetsmarknad, vilket lett till en genomgripande maktförskjutning mellan löntagare och arbetsgivare. Arbetsgivarnas marknadsmakt har ökat, och löntagarnas positioner har försvagats. Massarbetslösheten, tillsammans med bl.a. försämringar i lagen om anställningsskydd och en bristfällig reglering vid in- och uthyrning av löntagare, har bidragit till att anställningsskyddet har urholkats. Otryggheten på arbetsmarknaden har brett ut sig.

Den växande otryggheten på arbetsmarknaden manifesteras bl.a. genom ett ökat antal otrygga anställningar, ofrivilliga deltider och en ökad rädsla och osäkerhet i arbetslivet. De senaste två decennierna har andelen tillsvidareanställda minskat samtidigt som andelen tidsbegränsat anställda har ökat. Idag har omkring 15 procent av de anställda en tidsbegränsad anställning. Bland unga i åldern 20–24 år har närmare hälften en tidsbegränsad anställning.

De otrygga anställningarna är ojämnt fördelade mellan olika löntagargrupper, och mönstret samspelar med och förstärker befintliga orättvisor på arbetsmarknaden. Kvinnor, LO-medlemmar, ungdomar och invandrare är i avsevärt högre grad än andra löntagargrupper hänvisade till otrygga anställ-

ningar. Nästan var femte person med ett LO-yrke har någon form av tidsbegränsad anställning. Bland tjänstemännen har omkring var tionde en tidsbegränsad anställning. De otrygga anlitandeformerna är vanligast i kvinnodominerade arbetaryrken.

Konsekvenserna av den ökade otryggheten på arbetsmarknaden är flera. För det första påverkas den enskilde arbetstagaren. Otrygga anställningar ger lägre inkomster och därmed lägre föräldrapenning, sjukpenning och pension. De som har en tidsbegränsad anställning eller arbetar deltid riskerar dessutom att inte kvalificera sig till a-kassan. Arbetstagare med en otrygg anställning möter ett välfärdssystem och en svensk modell för arbete som bygger på tillsvidareanställning på heltid. Arbetstagare med otrygga anställningar har även svårare att engagera sig fackligt och tillvarata sina rättigheter.

För det andra påverkas övriga arbetstagare och därmed hela löntagarkollektivet. Arbetsplatser med många otrygga anställningar präglas av ökad stress, sämre arbetsmiljö och lägre organisationsgrad. Löntagarnas kollektiva styrka försvagas.

För det tredje påverkas samhället. De många osäkra anställningarna innebär stora utgifter för samhället i form av återkommande perioder av arbetslöshet och kostnader för större ohälsa till följd av ökad stress och sämre arbetsmiljö.

4.5 Ökad ojämlikhet

I de föregående avsnitten har vi kunnat konstatera att regeringens ekonomiska politik för fler jobb inte har minskat arbetslösheten eller ökat sysselsättningsgraden. Däremot har den förda politiken resulterat i en kraftig ökning av den ekonomiska ojämlikheten.

Samtidigt som den rikaste tiondelen av befolkningen har ökat sin årliga disponibla inkomst mellan 2006 och 2011 med ca 79 000 kronor har den fattigaste tiondelen fått se sina inkomster *minska* under samma tidsperiod; se diagram 10. Av regeringens fördelningspolitiska redogörelse i 2013 års ekonomiska vårproposition framgår att den ökade ojämlikheten också avspeglas i en ökning av andelen personer som lever under "låg ekonomisk standard".¹⁸ Mellan 2006 och 2011 ökade andelen personer under denna gräns med drygt 40 procent.¹⁹ Extra allvarlig är utvecklingen av långvarig låg ekonomisk standard.²⁰ Mellan 2006 och 2010 ökade andelen personer med långvarig låg ekonomisk standard med hela 67 procent.²¹ Ökningen är störst bland ensamstående och bland ensamstående kvinnor med barn.²²

¹⁸ Med låg ekonomisk standard avses här inkomster som understiger 60 % av medianinkomsten.

¹⁹ VP13, bil. 2 s. 41.

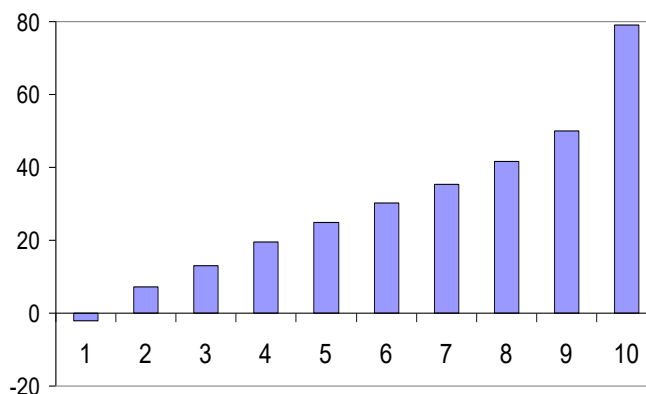
²⁰ Långvarig låg relativ ekonomisk standard definieras av regeringen som minst fyra på varandra följande år under gränsen för låg relativ ekonomisk standard.

²¹ Sifferunderlag till VP12. Den fördelningspolitiska redogörelsen i VP13 innehåller av någon anledning inga uppgifter över hur den långvariga relativa fattigdomen har utvecklats.

²² VP12, bil. 3 s. 35.

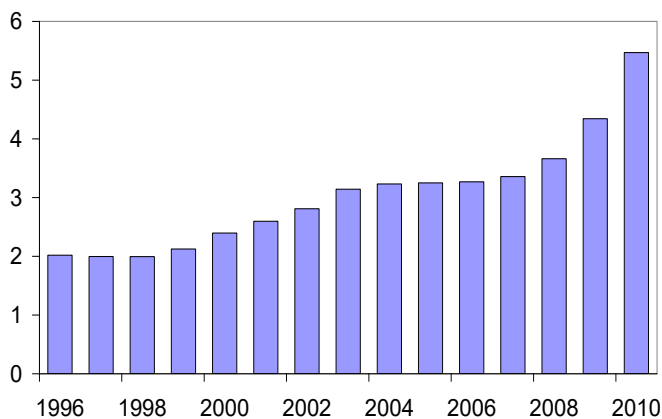
Fel! Okänt namn på

Diagram 10 Förändring av årlig disponibel inkomst i tkr mellan 2006 och 2011 per decil²³

Källa: SCB (HEK).

Diagram 11 Långvarig låg ekonomisk standard, andel av befolkningen

Källa: Regeringskansliet (VP12).

Den direkta effekten av regeringens nedmontering av försäkringssystemen samt besparingarna och privatiseringarna av välfärden är att många individer drabbas mycket hårt, såväl ekonomiskt som socialt. Men politiken har även andra, mer långsiktiga effekter, som är till men för den samhällsekonomiska utvecklingen. OECD har i ett antal studier visat på ett positivt samband mellan social rörlighet och ekonomisk jämlikhet.²⁴ Social rörlighet leder i sin tur till en mer dynamisk och bättre fungerande arbetsmarknad. Sverige är i internationell jämförelse fortfarande ett land med relativt hög jämlikhet. Samtidigt innebär regeringens politik att klyftorna nu snabbt växer. Om denna trend

²³ Exklusive kapitalvinster, per konsumtionsenhet.

²⁴ Se t.ex.: Dáddio, A. C. 2008: "Intergenerational mobility: Does it offset or reinforce income inequality" ur "Growing Unequal", OECD. Ett vanligt mått på social rörlighet är sambandet mellan fäders och söners inkomster.

fortsätter är risken påtaglig att den sociala rörligheten kommer att minska, vilket i sin tur riskerar att leda till en sämre fungerande arbetsmarknad. Den ökande ojämlikheten tenderar också att minska samhörigheten och tilliten bland medborgarna, vilket leder till ökade sociala problem och till att förtroendet för samhällsliga institutioner undergrävs. På sikt leder de ökade klyftorna till nya sociala, idémässiga och ekonomiska strukturer som undergräver medborgarnas vilja och förmåga att agera solidariskt.

4.6 Ökade inkomstskillnader mellan män och kvinnor

I jämställdhetsbilagan till budgetpropositionen 2013 konstaterar regeringen, precis som tidigare år, att kvinnor förvärvsarbetar i mindre utsträckning än män och har lägre lön än män, att kvinnor tar ansvar för den största delen obetalt hemarbete och att ensamstående kvinnor med barn har de lägsta inkomsterna. Trots denna verklighetsbeskrivning, som Vänsterpartiet i stort delar, gör regeringen inget för att angripa orsakerna till denna ojämlikhet. Regeringen hänvisar till teoretiska långtidseffekter av jobbskatteavdraget, RUT-bidraget och jämställdhetsbonusen som vägar till ökad ekonomisk jämställdhet. Regeringen menar dessutom att försämringarna i sjukförsäkringen och begränsningen av deltidssättningen från a-kassan leder till ökad jämställdhet, eftersom de stärker incitamenten att arbeta.

I själva verket har det mesta av jobbskatteavdraget gått till män, RUT-bidraget används i huvudsak av de mest högavlönade på bekostnad av exempelvis barnomsorg och hemtjänst, och jämställdhetsbonusen har inte haft någon mätbar effekt på mäns föräldraledighet. Det är ett faktum att majoriteten av dem som utförsäkrats ur sjukförsäkringen och som förlorat på de skärpta villkoren för deltidssättningen i a-kassan är kvinnor. Det är ganska svårsmält att regeringen anser det vara en jämställdhetsvinst.

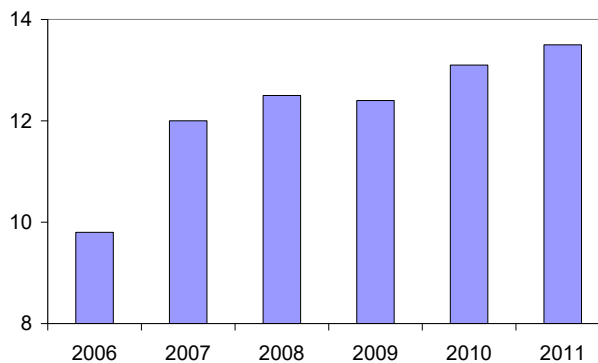
Därtill har regeringen låtit redan ekonomiskt utsatta grupper som ensamstående föräldrar och garantipensionärer, av vilka en majoritet är kvinnor, halka efter ekonomiskt. Den förda politiken har resulterat i en dramatisk ökning av de ekonomiska skillnaderna mellan män och kvinnor. Skillnaden i årlig nettoinkomst beräknas öka med 41 procent mellan 2006 och 2013 och uppgår numera till ca 63 000 kronor²⁵. Per månad har skillnaden i nettoinkomst ökat med drygt 1 500 kronor. De ökade skillnaderna avspeglas också i att andelen kvinnor under den relativa fattigdomsgränsen ökat med ca 38 procent mellan 2006 och 2011²⁶.

²⁵ RUT, dnr 2012:323.

²⁶ RUT, dnr 2013:613.

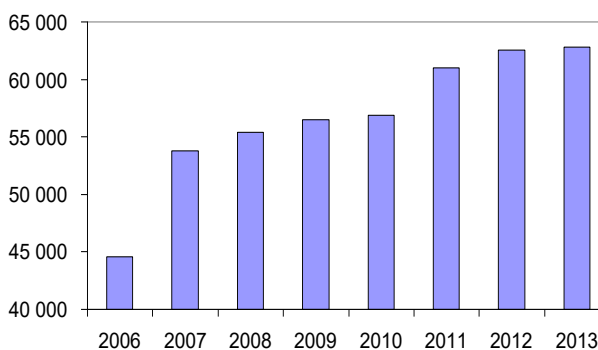
Fel! Okänt namn på

Diagram 12 Andel kvinnor under den relativa fattigdomsgränsen²⁷

Källa: RUT, dnr 2012:264.

Diagram 13 Inkomstgap, män och kvinnor²⁸

Källa: RUT, dnr 2013:613.

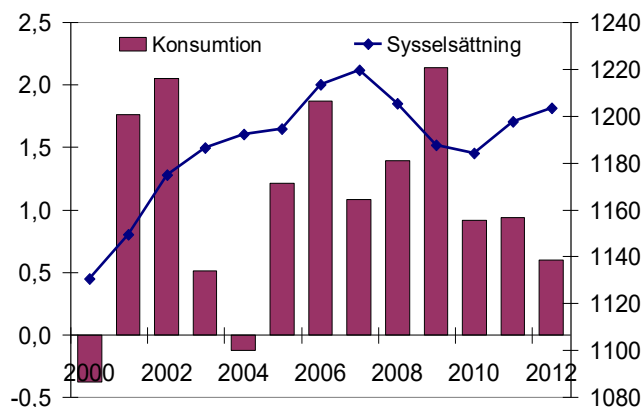
4.7 Privatiseringar och besparingar i välfärden

Enligt Konjunkturinstitutets beräkningar minskade den kommunfinansierade sysselsättningen mellan 2007 och 2010 med 35 000 personer. Denna utveckling är inte helt enkel att förklara, i synnerhet som den kommunala konsumtionen utvecklades tämligen starkt under dessa år; se diagram 14 nedan.

²⁷ Med relativ fattigdom avses inkomster som understiger 60 procent av medianinkomsten.

²⁸ Skillnad i årlig nettoinkomst. Med nettoinkomst menas bruttoinkomst reducerad med slutlig skatt. I bruttoinkomsten ingår skattepliktiga transfereringar som arbetslöshetsersättning, sjukpenning m.m.

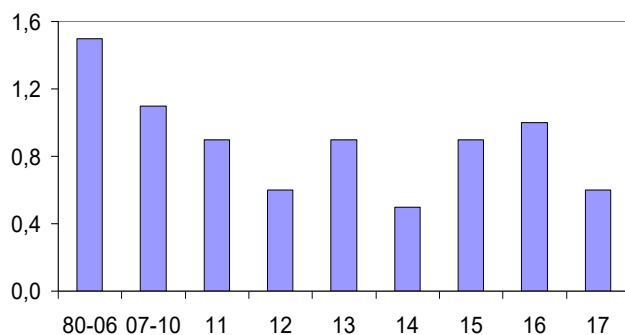
Diagram 14 Kommunfinansierad sysselsättning och konsumtion²⁹

Anm.: Konsumtion (vänster skala) och sysselsättning (höger).

Källa: Konjunkturinstitutet och BP13.

Diagram 15 Kommunal konsumtion³⁰

Källa: Konjunkturinstitutet och BP13.

En förklaring till den svaga sysselsättningsutvecklingen torde vara den ökande andelen privata utförare inom vård, skola och omsorg, dvs. att en allt större andel av skattepengarna går till privata vinster och diverse s.k. overhead-kostnader.

Statistiska Centralbyråns (SCB) publikation ”Finansiärer och utförare inom vård, skola och omsorg 2010” innehåller uppgifter om avkastning m.m. inom välfärdssektorn. Sifferunderlaget till rapporten visar att privata utförare inom branscherna hälso- och sjukvård, utbildning och omsorg hade ett sammanlagt rörelseresultat efter avskrivningar på 13,3 miljarder kronor. Det rörelseresultat som genererats av skattemedel uppgick uppskattningsvis till

²⁹Sysselsättning i tusental och kommunal konsumtion som procentuell förändring i fasta priser från föregående år.

³⁰Procentuell förändring i fasta priser från föregående år samt genomsnittlig årlig förändring 1980–2006 och 2007–2010.

Fel! Okänt namn på

8,7 miljarder kronor.³¹ Detta motsvarar lön och sociala avgifter för t.ex. 22 000 undersköterskor.³²

I sammanhanget är det också värt att notera att avkastningen på totalt insatt kapital dessutom är mycket högre inom den privata välfärdssektorn än inom näringslivet i övrigt. Avkastningen för privata företag inom vård, skola och omsorg ligger på 15 procent, vilket kan jämföras med 8 procent för samtliga privata företag (exklusive finansiella företag).³³

Regeringen bedömer att den kommunala konsumtionen kommer att utvecklas svagt de närmaste åren. För perioden 2013–2017 beräknas den kommunala konsumtionen i genomsnitt växa med endast 0,8 procent per år, vilket kan jämföras med det historiska genomsnittet som ligger på 1,5 procent per år.³⁴ Samtidigt är kommunernas och landstingens finansiella situation ansträngd. I regeringens prognos når kommunsektorn inte upp till kravet om ”god ekonomisk hushållning”.³⁵ För att kommunsektorn under 2014 ska komma upp till en konsumtionsnivå i enlighet med det historiska genomsnittet och samtidigt nå kravet på god ekonomisk hushållning skulle regeringen behöva öka anslagen till kommunerna med hela 17 miljarder kronor. Mot denna bakgrund är det uppseendeväckande att regeringen i vårpropositionen inte höjer de generella bidragen till kommunsektorn.

Den fortsatta urholkningen av den offentliga välfärden leder till att alltmer omsorgsarbete måste utföras oavlönat i hemmet. Detta hotar kvinnors arbetskraftsdeltagande. Privatiseringarna av vård, skola och omsorg försvagar välfärden och innebär att friska och ”lönsamma” patienter prioriteras framför sjuka och olönsamma. Vänsterpartiet motsätter sig denna utveckling. Vi anser att alla skattemedel till vård, skola och omsorg ska användas till personal och verksamhet och att dessa välfärdstjänster därför inte ska få drivas av vinstdrivande företag.

³¹ I rapporten finns uppgifter om de olika utförarnas finansiärer. Där framgår det hur stor andel av de privata utförarnas totala finansiering inom respektive område som kommer från det offentliga, dvs. är skattefinansierad. Dessa andelar är 66,6 procent för utbildning, 57,8 procent för hälso- och sjukvård respektive 85,8 procent för omsorg och sociala insatser. Genom att relatera den offentliga finansieringen med rörelseresultatet för respektive område erhåller vi en uppskattning av det sammantagna skattefinansierade rörelseresultatet. Beräkningen baseras på antagandet att avkastningen på verksamhet som finansieras via skatt är densamma som avkastningen på verksamhet som finansieras privat. SCB:s rapport för 2010 innehåller inga beräkningar om förhållandet mellan dessa. I rapporten för 2009 konstaterade man dock följande: ”Det visar sig att avkastningen år 2009 ligger högre bland de företag som får huvuddelen av finansieringen från det offentliga jämfört med de företag som inte får det.” Vår beräkning av det skattefinansierade rörelseresultatet är därför troligen i underkant.

³² Baserat på en genomsnittlig bruttokostnad på 400 000 kronor per år och anställd.

³³ SCB, ”Finansiärer och utförare inom vård, skola och omsorg 2010”.

³⁴ För perioden 1980–2006.

³⁵ Med ”god ekonomisk hushållning” brukar avses ett resultat som minst uppgår till 2 procent av skatter och statsbidrag.

4.8 Bort från den svenska modellen

Under den borgerliga regeringen har de bärande delarna i den svenska modellen försvagats kraftigt. För det första har regeringen minskat löntagarnas och de fackliga organisationernas inflytande och styrka. Arbetslöshetsförsäkring har försämrats, anställningsskyddet har försvagats och det fackliga medlemskapet har fördyrats. Därtill har den aktiva arbetsmarknadspolitiken monterats ned och Arbetsmiljöverkets resurser dränerats. Regeringens åtgärder har lett till en försvagning av fackföreningsrörelsen, en press nedåt på löner och arbetsvillkor och en rubbad maktbalans på arbetsmarknaden till arbetsgivarnas fördel.

För det andra har regeringen försvagat tryggheten i socialförsäkringssystemet. Sjukförsäkringen har försämrats kraftigt genom sänkta tak och ersättningar och strängare regelverk. Genom sänkta ersättningar, hot om utförsäkring och inskränkta möjligheter att få sjukersättning ska sjuka människor tvingas att arbeta – något som regeringen själv eufemistiskt betecknar som att man ”minskar trösklarna in på arbetsmarknaden och stimulerar arbetskraftsutbudet”. Effekterna av regeringens socialförsäkringspolitik är att försörjningsstödet alltmer blir ett alternativ till social- och arbetslöshetsförsäkringen. Därmed urholkas inkomstbortfallsprincipen och en grundtrygghetslinje utvecklas i försäkringarna, dvs. att samhället garanterar alla en gemensam lägstanivå men att utöver den får var och en klara sig själv.

För det tredje har regeringen förstärkt marknadsstyrningen av välfärdstjänsterna och öppnat för ytterligare privatiseringar. Genom att stopplagar avskaffats och privata alternativ stimulerats fram har marknadslösningarna och kundvalssystemen inom välfärdstjänsterna ökat markant. Syftet har varit att vänja människor vid att dessa tjänster ska betraktas som vilka produkter som helst på en marknad. Människor ska inte längre ses som medborgare utan som kunder.

Den borgerliga regeringens attack mot den svenska välfärdsmodellen har varit strategisk, metodisk och väl genomtänkt. Man har drivit en politik som försvagat den svenska modellens samtliga grunder samtidigt. I förlängningen leder det till ett samhälle med svaga fackföreningar, låglönejobb, ökade sociala klyftor, sämre jämställdhet och privatiserade välfärdstjänster.

5 Regeringens politik leder inte till fler jobb

5.1 Jobbskatteavdraget, a-kassan och jämviktsarbetslösheten

Regeringens ekonomiska politik för ökad sysselsättning har ett tämligen gott stöd i den för tillfället dominerande nationalekonomiska teoribildningen.

Fel! Okänt namn på

Något förenklat går denna ut på att jämviktsarbetslösheten³⁶, dvs. den nivå på arbetslösheten som är förenlig med en stabil prisutveckling, i huvudsak bestäms av lönedrivande ”strukturella faktorer” på arbetsmarknadens utbudssida. Regeringens ekonomiska politik i form av jobbskatteavdrag och försäkringar av a-kassan och sjukförsäkringen m.m. baseras helt och hållet på denna teoribildning.³⁷ Det empiriska stödet för regeringens politik är emellertid mycket svagt och, i många fall, helt motstridigt.

Under de senaste 20 åren har den svenska arbetsmarknaden genomgått betydande förändringar, inte minst sedan den borgerliga regeringen kom till makten 2006. Arbetslöshets- och sjukförsäkringen har drastiskt försämrats. Löneskillnaderna i samhället har ökat, och den samlade fackföreningsrörelsens styrka har försvagats. Vidare har antalet tillfälliga anställningar ökat, anställningsskyddet försvagats och reservationslönerna pressats ned. Enbart det s.k. jobbskatteavdraget beräknas ha sänkt ersättningsgraden i a-kassan med hela 5,1 procentenheter.³⁸

Samtliga dessa förändringar bör enligt teoribildningen sänka den svenska jämviktsarbetslösheten. Eftersom förändringarna är många och betydande borde således den svenska jämviktsarbetslösheten vara betydligt lägre i dag jämfört med t.ex. på 1980-talet. Så är emellertid inte fallet. Konjunkturinstitutets skattningar visar tvärtom att den svenska jämviktsarbetslösheten är betydligt högre i dag än på 1980-talet; se diagram 16 nedan.

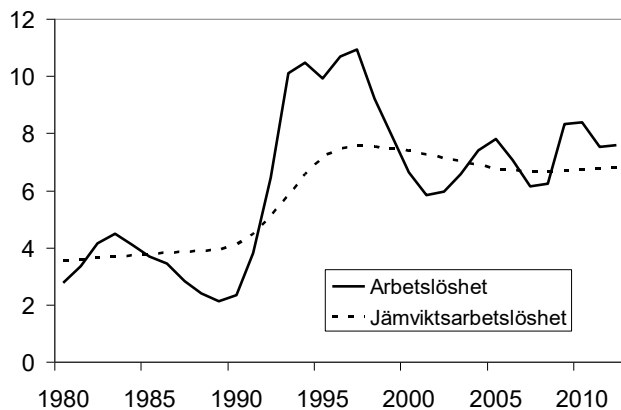
³⁶ Den underliggande teoretiska modellen bakom jämviktsarbetslösheten utgår ifrån att det finns ett tydligt samband mellan arbetslöshet och ökningstakten för löner och priser. Det finns dock mycket som tyder på att detta samband inte är så stabilt som modellen förutsätter. Se t.ex.: Galbraith, James K, ”Time to Ditch the NAIRU”, *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 11, No 1 (1997), s. 93–108.

³⁷ Finansdepartementet (2011), ”Hur ska utvecklingen av arbetsmarknadens funktionssätt bedömas?”.

³⁸ I och med att jobbskatteavdraget endast görs på förvärsinkomster och inte på t.ex. inkomster från a-kassan, sänks den effektiva ersättningsgraden i a-kassan. Regeringen tänker sig att den sänkta ersättningsgraden sänker de arbetslösa s.k. reservationslön, dvs. den lägsta lön som de arbetslösa kan tänka sig att arbeta för. Finansdepartementet (2011), ”Hur ska utvecklingen av arbetsmarknadens funktionssätt bedömas?”, s. 101.

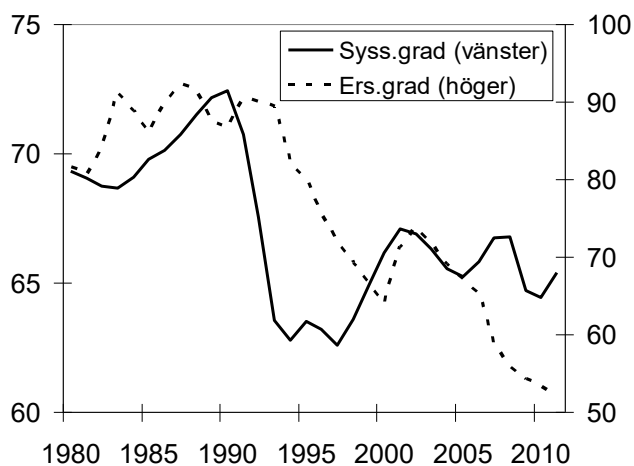
Fel! Okänt namn på

Diagram 16 Arbetslöshet, 15–74 år, 1980–2012

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 17 Sysselsättning och effektiv ersättningsgrad i a-kassan³⁹

Källa: Konjunkturinstitutet.

De teorier som regeringen lutar sig mot avseende jämviktsarbetslöshetens bestämningsfaktorer saknar således helt förklaringsvärde beträffande den svenska jämviktsarbetslöshetens utveckling. I diagram 17 ovan visas utvecklingen av sysselsättningsgraden och den genomsnittliga effektiva ersättningsnivån i a-kassan. I slutet av 1980-talet låg den effektiva ersättningsnivån på över 90 procent av den tidigare lönen. Vid samma tidpunkt låg sysselsättningsgraden (15–74 år) på 71,5 procent. Därefter har den effektiva ersättningsnivån successivt fallit, och i dag ligger den på endast 52 procent. Enligt

³⁹ Sysselsättningsgrad, 15–74 år. Ersättningsgraden i a-kassan är effektiv ersättningsgrad i förhållande till lön, baserad på en individ med en genomsnittlig lön som är berättigad till arbetslöshetsförsäkringens inkomstrelaterade del.

Fel! Okänt namn på

den teoribildning som regeringen stöder sin politik på borde detta ha resulterat i en stigande sysselsättningsgrad och kraftigt sjunkande (jämvikts)arbetslöshet. Som framgår av diagrammen ovan har utvecklingen emellertid blivit den motsatta.⁴⁰

5.2 Skattesänkningar för specifika branscher

I princip alla regeringens ”reformer” som sägs ha som syfte att skapa jobb har utgjorts av skattesänkningar, och rejäla sådana. Enbart jobbskatteavdraget som diskuterats ovan beräknas kosta ofattbara 87 miljarder kronor nästa år.

Stora skattesänkningar har också riktats till specifika branscher. Flera av dessa nedsättningar har motiverats utifrån teorin om optimal beskattning. I korthet innebär det att en varus eller tjänsts skattesats ska spegla priselasticiteten, alltså hur känslig varan eller tjänsten är för en prisförändring. Skattesänkningarna har troligtvis skapat jobb i just de aktuella subventionerade branscherna, men frågan är om det gjorts på ett kostnadseffektivt sätt och i samhällsnyttiga branscher.

Vänsterpartiet eftersträvar att så långt som möjligt ha ett enhetligt och likformigt regelsystem med få undantag, som är enkelt att förstå och tillämpa för den enskilde företagaren. Ett likformigt skattesystem förhindrar också inlåsnings effekter och en snedvriden konkurrens. Regeringens branschvisa skattelättnader innebär undantag från dessa principer. Ett av dessa undantag är sänkningen av restaurangmomsen som främst motiverades ur ett sysselsättningsperspektiv.

En utvärdering från Finland, där man sänkt momsens på såväl restaurang- som frisörverksamhet, visar att sysselsättningseffekterna där har varit närmast obefintliga. Även regeringens eget finanspolitiska råd menar att momssänkningens beräknade effekter på arbetslösheten och sysselsättningen är överdrivna och att reformen snarast har karaktären av ett branschstöd. Visita, branschens egen arbetsgivarorganisation, vill däremot göra gällande att skattesänkningen har skapat 5 000 nya jobb. Även om detta stämmer innebär det en kostnad på mer än en miljon per jobb, och detta i en låglönebransch där osäkra anställningar nästan är norm. Så många som 44 procent av Hotell- och restaurangfackets medlemmar har visstidsanställningar⁴¹. Vänsterpartiet vill att momsens återigen höjs till 25 procent i restaurangbranschen.

Vi vill också riva upp skattereduktionen för hushållsnära tjänster, det s.k. RUT-avdraget, som drar undan alltmer skatteintäkter för varje år som går. Skälen för det är flera. RUT-avdraget används främst av höginkomsttagare, visar siffror från SCB⁴². Ett slags omvänd fördelningspolitik alltså, där alla

⁴⁰ För vidare läsning om (det icke existerande) sambandet mellan arbetslöshet och arbetslöshetsförsäkringen, se t.ex. TCO (2013), ”TCO granskar: A-kassan och arbetslösheten, nr 02/13”.

⁴¹ ”Otrygg på jobbet, otrygg i systemet – En syntes av fakta och perspektiv gällande otrygga anlitandeformer på den svenska arbetsmarknaden”, Aréna idé, rapport (2012).

⁴² http://www.scb.se/Pages/PressRelease___347813.aspx.

skattebetalare bidrar till subventionerad städhjälp för dem som tjänar mest. Att RUT-avdraget numera också omfattar läxhjälp stärker det här argumentet ytterligare.

Ibland hävdas det i debatten om RUT-avdraget att det är en del av vår välfärd. Vänsterpartiet delar inte den synen. Vi menar att välfärd ska fördelas efter behov. Det åstadkommer man bättre med generella bidrag och tjänster som kommer alla till del oavsett inkomst än genom skattereduktioner och avdrag. Ett skatteavdrag kräver att man har en inkomst, och saknas det så kan man inte utnyttja t.ex. RUT-avdraget. Vänsterpartiet anser också att skatt ska betalas efter förmåga, inte att skatten ska bli lägre för att man väljer att konsumera en viss typ av tjänster, i det här fallet städning eller läxhjälp. Vår syn står alltså i motsättning till att utforma skatter efter teorin om optimal beskattning.

Även vad gäller RUT-avdraget hävdade regeringen att det skulle skapa jobb, och inte minst att det skulle göra svarta jobb vita. Givetvis är det så att det anställs fler personer i en bransch som skattesubventioneras. Skatteverket menar t.ex. att uppkomsten av läxhjälsbranschen är en direkt följd av RUT-avdraget.⁴³ Dessutom är många jobb i RUT-branschen subventionerade två gånger, dels genom själva avdraget och dels genom Arbetsförmedlingens subventioner. Minst hälften av alla nya städjobb som skapades förra året är subventionerade av Arbetsförmedlingen. Också i det här fallet kan man konstatera att regeringens subventioner riktar sig till en låglönebransch. Bland de städare som arbetar i RUT-företag är den fackliga organisationsgraden så låg som 5–10 procent.

Men att staten lägger skattepengar på att subventionera städbranschen betyder ju att andra satsningar tas bort eller inte blir av. Vänsterpartiets uppfattning är att det hade varit bättre att satsa de pengar som i dag används till RUT-avdraget på jobb i den offentliga sektorn där tjänster fördelas efter behov, inte efter plånbokens tjocklek. Vad gäller svartarbete så kan det inte uteslutas att några jobb har blivit vita, men bilden är komplex. Å ena sidan är det framför allt svenska kvinnor som redan tidigare hade jobb som arbetar i branschen. Samtidigt har forskaren Anna Gavanoas i flera rapporter⁴⁴ beskrivit att i takt med att efterfrågan på vita hushållstjänster växer, så växer också efterfrågan på svarta tjänster och på den billigaste arbetskraften. Många av de aktörer som verkar på den vita marknaden återfinns också i den informella sektorn. Gavanoas forskning har också satt fokus på de problematiska arbetsvillkor som råder i branschen och där många personer, däribland papperslösa, utnyttjas grovt.

Regeringen har också infört ett ROT-avdrag. ROT-avdraget är en klassisk konjunkturåtgärd som syftar till att tidigarelägga investeringar som ändå skulle ha gjorts. Detta förutsätter emellertid att åtgärden tidsbegränsas. Regeringen har infört ROT som en permanent skattereduktion och dessutom gjort

⁴³ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/skatteverket-vill-tata-luckor-i-rut_7366452.svd.

⁴⁴ Bl.a. i "Bland Rolexklockor och smutsiga trosor – Om skattereduktioner och segmentering på den svenska hushållstjänstemarknaden", Arbetsrapport 2011:9, Institutet för Framtidsstudier 2011:9.

Fel! Okänt namn på

den så generös att den gynnar höginkomsttagare mest. Dessutom har man valt att enbart rikta ROT-avdraget till personer som äger villor och bostadsrätter. Det innebär att drygt 12 miljarder kronor årligen används till privat förmögenhetsuppbyggnad, samtidigt som man aktivt låter bli att stimulera renoveringar av lägenheterna i miljonprogrammet. Det är inte att använda skattebetalarnas pengar på ett effektivt sätt.

5.3 Skattesänkningar för specifika grupper

Förutom att regeringen gett stora skattelättnader till vissa utvalda branscher, så har man också sänkt arbetsgivaravgifterna för företag som har anställda i en viss ålder.

Den största skattesänkningen på det här området utgörs av halveringen av socialavgifterna för personer under 26 år. Skattesänkningen beräknas kosta hela ca 14 miljarder kronor år 2014. Syftet har sagts vara att skapa jobb för unga, men utvärderingar av myndigheter som Riksrevisionen, Konjunkturinstitutet och regeringens finanspolitiska råd visar alla att detta är ett dyrt och ineffektivt sätt att minska ungdomsarbetslösheten. Med 150 000 arbetslösa ungdomar i åldern 15–24 år är det tydligt att skattesänkarpolitiken inte fått avsedd effekt. I stället har en stor del av pengarna gått till ökade vinster i företag som redan tidigare hade många unga anställda. Vänsterpartiet vill ta bort nedsättningen av socialavgifter för unga. I stället vill vi satsa på en ungdomsgaranti där unga ska erbjudas arbete till avtalsenlig lön eller utbildning inom 90 dagar.

Vänsterpartiet vill även slopa nedsättningen av den särskilda löneskatten för äldre. Syftet var enligt regeringen att göra det mer attraktivt för arbetsgivare att behålla och anställa äldre arbetskraft. Denna möjlighet kommer dock inte alla till del. Människor med låga löner och förslitande arbetsuppgifter orkar sällan arbeta fram till dagens pensionsålder, varför förslaget i stället bidrar till orättvisa mellan olika grupper äldre.

Det finns fler skäl att vara kritisk till skattesänkningen till de arbetsgivare som har äldre anställda. IFAU har studerat hur sysselsättningen bland personer över 65 år har utvecklats med anledning av nedsättningen av den särskilda löneskatten för äldre i kombination med det extra jobbskatteavdraget. Man har tittat på hur sysselsättningen utvecklats under året närmast efter 65-årsdagen för dem som hade en beskattningsbar inkomst något av åren tre till fem år tidigare. Sysselsättningen var då 1,5 procentenheter högre, vilket innebär en sysselsättningsökning med ungefär 5 procent i den aktuella gruppen. Sammantaget innebär detta en förlustaffär för staten då sysselsättningsökningen inte väger upp kostnaden för de minskade skatteintäkterna. Man konstaterar också att de positiva effekter man kan se beror på att mäns, särskilt egenföretagares, sysselsättning ökar.⁴⁵

⁴⁵ ”Om förhöjt jobbskatteavdrag och sänkta arbetsgivaravgifter för äldre”, IFAU-rapport 2012:16.

Det är tydligt att sänkningen av socialavgifter för olika åldersgrupper haft mycket marginella effekter. Man kan också allmänt säga att generella sänkningar av avgifter är ett dyrt sätt att skapa jobb eftersom det inte är träffsäkert. Sänkningen ges till alla – i det här fallet arbetsgivare – utan krav på motprestation, t.ex. i form av att göra en anställning.

Regeringen sänkte under den förra mandatperioden arbetsgivaravgifterna generellt med en procentenhet. När skattesänkningen infördes beräknade regeringen att den kostade 7,5 miljarder kronor och att den skulle ge ungefär 2 000–3 000 jobb. Det innebär en styckkostnad per nytt jobb om minst 2,5 miljoner kronor. Varje skapat jobb motsvarar alltså lönen för cirka fem anställda.

De skattesänkningar som har diskuterats i detta avsnitt har tillsammans kostat ca 130 miljarder kronor. De har alla motiverats med att de skulle skapa jobb, men vi kan konstatera att de flesta av satsningarna är både dyra och ineffektiva. Den enda satsning som går att försvara ur ett sysselsättningsperspektiv är ROT-avdraget – det är också den enda reform som regeringen inte har kommit på själv. Sammanfattningsvis har alltså enorma summor satsats på att sänka skatten samtidigt som arbetslösheten har ökat med 1,8 procentenheter sedan regeringen tillträdde. Regeringens ineffektiva s.k. jobbpolitik har därmed starkt bidragit till den höga arbetslösheten.

6 Ekonomiska ramverk för ökad sysselsättning

6.1 Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Full sysselsättning är det överordnade målet för Vänsterpartiets ekonomiska politik. Arbetet utgör basen för välfärd och ekonomiskt välstånd och ger möjlighet till delaktighet i samhällslivet. Egen försörjning är därtill grunden för personlig frihet och självständighet.

Hög arbetslöshet innebär ökad makt för kapitalet på de arbetandes bekostnad. Under hot om uppsägningar kan reallönerna pressas ned, arbetsförhållandena försämrats och anställningstryggheten luckras upp.

Den accelererande globaliseringen har inneburit att konkurrenstrycket ökat och att strukturomvandlingen i den svenska ekonomin går allt snabbare. Men för att vi ska kunna bejaka strukturomvandlingen krävs både en bra arbetslöshetsförsäkring som alla har råd med och möjligheter till omskolning och vidareutbildning. Därtill krävs en strategisk näringspolitik som identifierar och understöder Sveriges komparativa fördelar i den globala ekonomin samt betydande satsningar på forskning och utveckling. Vi ska inte konkurrera genom lägre löner utan höja arbetskraftens kunskapsnivå i bred bemärkelse. Det behövs därför ett brett kunskapslyft. Först och främst måste grundskolan förbättras. Dagens situation med en tredjedel av eleverna som går ut gymnasiet med ofullständiga betyg är oacceptabel. De löper en mycket stor risk att

Fel! Okänt namn på

hamna i permanent utanförskap, och det är ett stort slöseri med mänskliga resurser. Bland annat mot denna bakgrund är det av central betydelse att kvaliteten i de gymnasiala yrkesutbildningarna stärks.

Vidare måste den högre utbildningen stärkas och göras mer tillgänglig för alla samhällsklasser. Fler måste ges möjlighet att utbilda sig på universitet, högskolor, yrkeshögskolor och folkhögskolor. Möjligheten till vidareutbildning och omskolning under hela yrkeslivet måste stärkas.

Den svenska ekonomin präglas av hög arbetslöshet samtidigt som stora investeringar måste till. Det saknas inte arbetsuppgifter. Vi behöver investera i infrastruktur, energieffektivisering och ny teknik för att ställa om ekonomin i en mer klimatvänlig riktning. Bostadsbristen i storstäderna måste byggas bort, och inom välfärden finns stora eftersatta behov. Dessa investeringar håller uppe efterfrågan samtidigt som de stärker Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar.

Offentliga investeringar är av avgörande betydelse såväl för näringslivets utveckling som för kvaliteten på den offentliga konsumtionen i form av t.ex. välfungerande sjukhus och skolor. Genom offentliga investeringar i infrastruktur, exempelvis i form av ökat banunderhåll och nya järnvägsspår, förbättras näringslivets transporter samtidigt som deras miljöpåverkan kan minska. Genom investeringar i utbildning och forskning får näringslivet tillgång till kvalificerad arbetskraft med rätt utbildning och kan vidareutveckla nya produkter och tjänster. Investeringar i nya bostäder bidrar till att folk kan flytta dit jobben finns och ökar företagens möjligheter att rekrytera den kompetens som efterfrågas.

Den ekonomiska politiken ska bidra till minskade ekonomiska och sociala skillnader. Ett jämlikt samhälle ökar människors reella frihet och valmöjligheter, vilket ökar den sociala rörligheten och bidrar till en mer dynamisk ekonomi. Gemensamt finansierade tjänster som utbildning och sjukvård som är lika för alla är helt avgörande för ett jämlikt samhälle och för att personer från olika ekonomiska och sociala bakgrunder ska kunna konkurrera på arbetsmarknaden på någorlunda jämlika villkor, men denna sektor innehåller också viktiga arbetsplatser för många, framför allt kvinnor.

Kvinnors ställning och lika möjligheter på arbetsmarknaden är utöver en demokrati- och maktfråga också av stor vikt för samhällsekonomin. Fasta jobb på heltid och en gemensam och väl fungerande barn- och äldreomsorg ökar kvinnors arbetsutbud och möjligheter att delta på arbetsmarknaden på lika villkor.

6.2 Ramverken för finanspolitiken

Efter 1990-talskrisen lades den svenska ekonomiska politiken om. Man införde s.k. ramverk för finans- och penningpolitiken. Till det finanspolitiska ramverket hör överskottsmålet för den offentliga sektorns finansiella sparande, kommunernas balanskrav, utgiftstaken för statsbudgeten, förfarandet att investeringar i infrastruktur i normalfallet direktavskrivs via anslag i statsbudgeten samt riksdagsordningens bestämmelser om den s.k. rambeslutsmodellen.

Penningpolitiken styrs av en från politiker oberoende riksbank, vars verksamhet regleras i riksbankslagen och som föreskriver ett ensidigt mål för penningpolitiken om prisstabilitet.

För ett litet exportberoende land som Sverige är starka offentliga finanser en förutsättning för en stabil makroekonomisk utveckling. Våra förslag till ett finans- och penningpolitiskt ramverk främjar full sysselsättning, budgetdisciplin och starka offentliga finanser. De tar sikte på dagens samhällsproblem, inte gårdagens. De utgör också en avvägning mellan å ena sidan tydlighet och fasthet och å andra sidan flexibilitet och handlingsfrihet.

6.2.1 Åtgärdsplaner för full sysselsättning

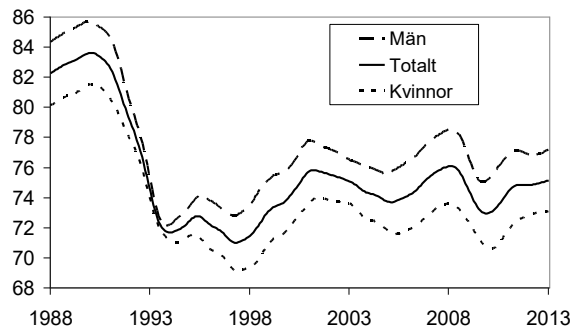
Det överordnade målet för den ekonomiska politiken borde vara full sysselsättning. Vår definition av full sysselsättning är att alla som vill och kan arbeta ska ha ett jobb. Den ständigt pågående strukturomvandlingen i ekonomin innebär emellertid att en viss s.k. friktionsarbetslöshet alltid kommer att föreligga i form av personer som byter arbeten. Baserat på det nya arbetslöshetsmättet – där även bl.a. heltidsstudenter som söker arbete ingår – är det vår bedömning att denna nivå ligger på omkring 3–4 procent. Skillnaden i arbetslöshet enligt det nya måttet och den gamla definitionen var låg under 1980-talet. Därefter har den ökat, och i dag uppgår den till mellan 1,5–2 procentenheter.

Full sysselsättning kan nås vid helt olika sysselsättningsgrader. Under 1950-talet hade vi full sysselsättning i Sverige. Samtidigt var sysselsättningsgraden låg, vilket hade sin grund i kvinnors låga förvärvsfrekvens. Utöver målet om full sysselsättning bör därför den ekonomiska politiken inriktas på att åstadkomma hög sysselsättningsgrad. Som framgår av diagram 18 nedan är emellertid kvinnornas sysselsättningsgrad fortfarande klart lägre än männens, varför det är av avgörande betydelse att föra en ekonomisk politik som ökar kvinnornas möjligheter och ställning på arbetsmarknaden.

Ramverken för finans- och penningpolitiken bör utformas och utvärderas utifrån dessa mål. Vi menar att ramverken i deras nuvarande utformning har nått vägs ände. Den ekonomiska politiken har under de senaste decennierna inte varit i närheten av att åstadkomma full sysselsättning.

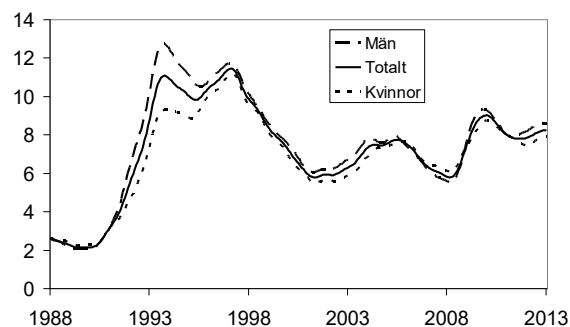
Fel! Okänt namn på

Diagram 18 Sysselsättningsgrad, 16–64 år⁴⁶

Källa: SCB (AKU).

Diagram 19 Arbetslöshet, 16–64 år⁴⁷

Källa: SCB (AKU).

Som framgår av diagrammen ovan har arbetsmarknaden egentligen aldrig återhämtat sig efter 1990-talskrisen. Sysselsättningsgraden är i dag fortfarande ca 8,5 procentenheter lägre jämfört med vad den var under 1990-talets början, vilket motsvarar drygt 500 000 färre sysselsatta.

De nuvarande ramverken för finanspolitiken består främst av olika budgetmässiga restriktioner i syfte att säkerställa starka offentliga finanser. Men de offentliga finanserna är inget problem i Sverige. Det är däremot arbetslösheten. Vi menar därför att de finanspolitiska ramverken behöver kompletteras med ett ramverk för full sysselsättning. Vi föreslår därför att det skrivs in i budgetlagen att regeringen ska presentera en åtgärdsplan för full sysselsättning för riksdagen två gånger per år. Åtgärdsplanerna bör också innehålla olika medelfristiga mål, bl.a. för arbetslöshet, sysselsättningsgrad och under-sysselsättning.⁴⁸

⁴⁶ Procent av befolkningen. Trendade månadsvärden.

⁴⁷ Procent av arbetskraften. Trendade månadsvärden.

⁴⁸ Vänsterpartiet föreslår följande medelfristiga mål: att arbetslösheten på 5 års sikt ska pressas ned till 5 procent och att sysselsättningsgraden (16–64 år) under samma tidsperiod ska stiga till minst 80 procent.

6.2.2 Mål för de offentliga finanserna

Överskottsmålet innebär att de offentliga finanserna måste gå med ett överskott på minst 1 procent av BNP över en konjunkturcykel. Målet infördes bl.a. mot bakgrund av den kraftiga ökningen av statsskulden under 1990-talskrisen. Vänsterpartiet stod bakom överskottsmålet då det först aviserades i mitten av 1990-talet, då vi menade att det var viktigt att få ner statsskulden till rimliga nivåer. Detta syfte med överskottsmålet är sedan en lång tid tillbaka uppfyllt, och de svenska offentliga finanserna hör i dag till de starkare i världen.

När överskottsmålet sedan formellt infördes år 2000 var det främsta argumentet de kommande demografiska förändringarna och att målet skulle bidra till stabila skattesatser och en rättvis välfärdsfördelning mellan generationerna. Finansdepartementets långsiktiga kalkyler visade på den tiden att om skattesatserna och välfärden hölls konstanta skulle de offentliga finanserna gå med ett löpande och jämnt överskott fram till omkring 2017 för att därefter minska i takt med att de demografiskt betingade utgifterna började stiga. Omkring år 2030 beräknades överskotten förbytas mot likaledes löpande och tämligen konstanta underskott; se diagram 20 nedan.

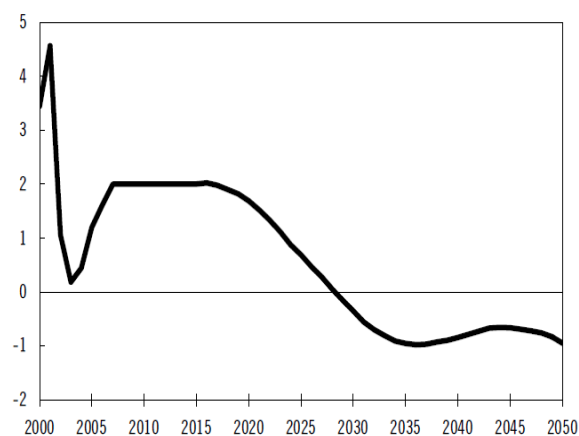
Den bakomliggande tanken var alltså att skattesatserna skulle hållas konstanta och att detta skulle vara förenligt med bibehållen välfärd även i framtiden genom att de offentliga finanserna då tillåts gå med underskott. På så vis skulle rättvisa skapas mellan generationerna avseende den skattefinansierade välfärden.

Finansdepartementets senaste långsiktiga prognoser över de offentliga finanserna har emellertid omkullkastat hela den teoretiska grunden för det ”förtida sparandet” som motiv till överskottsmålet. Som framgår av diagram 21 nedan övergår inte det finansiella sparandet till underskott i takt med att de demografiskt betingade utgifterna stiger. Tvärtom beräknas det finansiella sparandet *stiga trendmässigt* under hela kalkylperioden. Vid kalkylens slutår (2099) beräknas överskottet i de offentliga finanserna uppgå till hela 15 procent av BNP.

Fel! Okänt namn på

Diagram 20 Finansiellt sparande i BP04

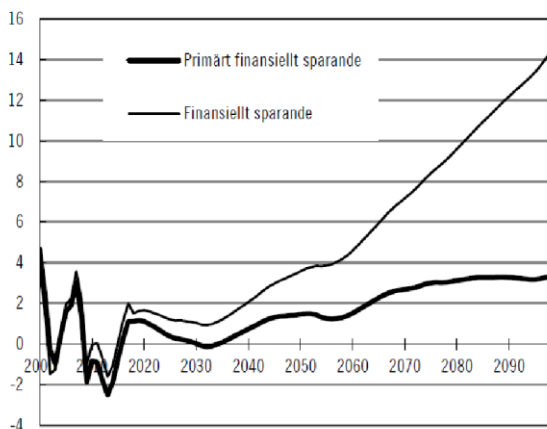
% av BNP

Källa: BP04, bilaga 2, s. 81.

Diagram 21 Finansiellt sparande i VP13⁴⁹

% av BNP

Källa: VP13, s. 227.

Det ekonomiska läget i Sverige är i dag väsensskilt från situationen då överskottsmålet först aviserades. De offentliga finanserna är starka och långsiktigt hållbara. Samtidigt har vi massarbetslöshet och stora eftersatta behov inom den offentliga sektorn. Det är därför inte rimligt att prioritera ytterligare lägre statsskuld framför investeringar som kan få ned arbetslösheten och stärka välfärden. Vänsterpartiet föreslår därför att dagens överskottsmål ersätts med

⁴⁹ Det primära sparandet är exkluderat från ränteutgifter och ränteinkomster.

ett medelfristigt mål för de offentliga finanserna där dessa i normalfallet ska vara i balans över en konjunkturcykel.⁵⁰

6.2.3 Utgiftstaken

Budgetpolitiska ramverk bör utgöra en avvägning mellan å ena sidan fasthet och stramhet och å andra sidan handlingsutrymme och flexibilitet. Det nuvarande systemet med 4-åriga utgiftstak har emellertid en inneboende svaghet i detta avseende. Att bedöma nivån på statsbudgetens utgifter fyra år framåt är förknippat med stor osäkerhet eftersom stora delar av utgifterna i statsbudgeten är känsliga för pris- och löneförändringar och för den allmänna makroekonomiska utvecklingen. För att man ska kunna vara säker på att ha handlingsutrymme i framtiden och att framtida utgiftstak inte kommer att hindra en aktiv finans- och arbetsmarknadspolitik i händelse av lågkonjunktur bör utgiftstaken sättas på en nivå som skapar tillräckligt stora budgeteringsmarginaler för att hantera denna osäkerhet. Men stora budgeteringsmarginaler innebär samtidigt att utgiftstakens styrande roll i budgetprocessen urholkas.

För 2011 uppgick regeringens marginal till utgiftstaket till 74 miljarder kronor. Vid så höga budgeteringsmarginaler förlorar utgiftstaken sin disciplinerande funktion, vilket bl.a. Riksrevisionen påpekat och kritiserat regeringen för. För att komma till rätta med det nuvarande systemets inneboende brister föreslår Vänsterpartiet att utgiftstaken endast sätts för det kommande budgetåret. Med en tidshorisont på ett år behövs inte lika stora säkerhetsmarginaler, vilket innebär att utgiftstakens styrande funktion stärks. Ettåriga utgiftstak ökar samtidigt flexibiliteten i finanspolitiken i och med att utgiftstaken kan anpassas till konjunkturläget.

Vårt mål om att de offentliga finanserna ska vara i balans över en konjunkturcykel garanterar att det medelfristiga perspektivet i budgetprocessen bibehålls. Vänsterpartiet återkommer till hösten med förslag till utgiftstak för 2014 i samband med vår motion med anledning av regeringens budgetproposition för 2014.

6.2.4 Finansiering av investeringar

Budgetlagen föreskriver att investeringar i infrastruktur, fastigheter m.m. i normalfallet ska finansieras via anslag i statsbudgeten. Detta innebär att investeringarna bokförs som kostnader i statsbudgeten i takt med att utgifterna uppstår. Konsekvensen av detta förfaringssätt är att kostnaderna för investeringar i infrastruktur direktavskrivs. Vi menar att detta är ett märkligt förfaringssätt. En investering i infrastruktur är ju något som konsumeras över en lång tidsperiod. Därför är det rimligare att kostnaden fördelas över hela dess livslängd.

Sättet som staten redovisar infrastrukturinvesteringar på blir särskilt problematiskt i kombination med systemet med utgiftstak. Kombinationen av

⁵⁰ För en mer utförlig redogörelse för våra argument mot överskottsmålet, se t.ex. vår motion med anledning av regeringens budgetproposition för 2010.

Fel! Okänt namn på

utgiftstak och infrastrukturinvesteringar som direktavskrivs innebär att investeringar får konkurrera om utrymmet under utgiftstaken med löpande utgifter som sjukpenning, barnbidrag m.m. Detta riskerar att leda till att viktiga samhällsinvesteringar inte kommer till stånd eller skjuts på framtiden.

Vänsterpartiet menar att staten, i likhet med vad som är fallet i kommuner och företag, bör införa en investeringsbudget. Förslaget skulle möjliggöra att staten i högre utsträckning skulle kunna fördela investeringskostnaderna över en investerings hela livslängd. Detta skulle förbättra regeringens och riksdagens beslutsunderlag beträffande avvägningar mellan långsiktiga strategiska investeringar och mer kortsiktiga reformförslag. Vi menar att budgetlagen bör ändras så att lånefinansiering kan utgöra en huvudprincip. Att ändra redovisningsprinciperna för vissa av statsbudgetens utgifter och ändamål är emellertid en komplicerad fråga och måste därför föregås av en grundlig parlamentarisk utredning.

6.2.5 Balanskravet för kommunsektorn

År 2000 infördes ett finansiellt balanskrav för kommunsektorn. Balanskravet innebar att varje kommun och landsting i princip tvingades besluta om en budget i balans för varje enskilt år. Eftersom kommunernas intäkter och utgifter är mycket konjunktur känsliga tenderade detta förfarande att förstärka konjunktursvängningarna. Vid en lågkonjunktur försvagas kommunernas finanser snabbt till följd av vikande skatteintäkter och stigande utgifter för t.ex. ekonomiskt bistånd. Om inte statsbidragen till kommunsektorn ökar i motsvarande mån kommer många kommuner och landsting att ställas inför valet att antingen skära ned på kostnaderna eller höja kommunalskatten. Oavsett vilket val kommunerna och landstingen fattar kommer deras beslut att verka åtstramande på den ekonomiska utvecklingen och förstärka lågkonjunkturen – balanskravet för kommunsektorn var med andra ord direkt procykliskt.

Vänsterpartiet har länge kritiserat detta förfaringsätt eftersom det skadade såväl kommunernas verksamhet som en god och balanserad samhällsekonomisk utveckling. I höstas antog riksdagen regeringens proposition om kommunala utjämningsreserver (prop. 2011/12:172). Den nya lagen innebär att kommuner och landsting under vissa förutsättningar får reservera en del av överskotten i goda tider för att på så sätt bygga upp lokala s.k. resultatutjämningsreserver. Sparandet får sedan tas i anspråk för att täcka underskott som uppstår till följd av en lågkonjunktur. Vänsterpartiet välkomnar den nya lagen som ett steg i rätt riktning eftersom den kommer att öka kommunsektorns möjligheter att hantera konjunktursvängningar. Vi anser dock att lagen inte i tillräcklig utsträckning gör det möjligt för kommunerna att själva planera sin verksamhet. Vi menar därför att kommunernas balanskrav i stället borde gälla över en konjunkturcykel.

6.3 Ramverken för penningpolitiken

6.3.1 Målen för penningpolitiken

Enligt riksbankslagen ska Riksbanken upprätthålla ett fast penningvärde. Riksbankens tolkning av detta är att inflationen ska hållas låg och stabil. Riksbanken har preciserat detta som att ökningen av KPI ska begränsas till 2 procent per år. Sedan en tid kallar Riksbanken sin politik för en flexibel inflationsmålspolitik. Med detta avses att penningpolitiken, utan att åsidosätta inflationsmålet, också syftar till att stabilisera resursutnyttjandet. Riksbanken uttrycker emellertid tydligt att målet om prisstabilitet är överordnat andra mål.⁵¹

Vid rörlig växelkurs bär penningpolitiken i normfallet huvudansvaret för stabiliseringspolitiken. Det är av central betydelse att penningpolitiken används för att motverka konjunktursvängningar eftersom stora fall i sysselsättning och produktion ofta får bestående effekter. Regeringen bedömer exempelvis att ”cirka 30 procent av en initial konjunkturell arbetslöshetsuppgång blir varaktig, dvs. övergår i strukturell arbetslöshet”.⁵² Den bedömningen ligger i linje med utvecklingen av den svenska arbetslösheten och den strukturella arbetslösheten. Den kraftiga ökningen av arbetslösheten i samband med den ekonomiska krisen i början av 1990-talet fick betydande långsiktiga effekter.

Problemet är att Riksbanken inte delar denna uppfattning. Riksbanken har i princip alltsedan den rörliga växelkursregimen infördes präglats av uppfattningen att penningpolitiken inte har några långsiktiga effekter på reala storheter som t.ex. arbetslöshet eller tillväxt.⁵³ Av denna anledning bör målen för penningpolitiken och styrningen av Riksbanken reformeras, vilket vi utvecklar nedan.

Som nämndes ovan definierar Riksbanken sedan en tid dess policy som flexibel inflationsmålspolitik. Detta innebär att penningpolitiken, vid sidan av målet om prisstabilitet, också syftar till att stabilisera resursutnyttjandet. Ett vanligt mått på resursutnyttjandet i ekonomin är det s.k. BNP-gapet.⁵⁴

Riksbanken har sedan inflationsmålet infördes emellertid inte varit framgångsrik med att stabilisera den svenska ekonomin kring fullt resursutnyttjande. Mellan 1993 och 2012 har det genomsnittliga BNP-gapet legat på -2,1 procent, vilket tyder på att penningpolitiken i genomsnitt har varit för stram.⁵⁵ Ett annat starkt tecken på att penningpolitiken har varit för stram är att såväl KPI som den underliggande inflationen trendmässigt under perioden klart

⁵¹ Riksbanken (2010), ”Penningpolitiken i Sverige”, s. 11.

⁵² Prop. 2008/09:100 2009 års ekonomiska vårproposition s. 98–99.

⁵³ Se t.ex. Sveriges riksbank, ”Penningpolitiken i Sverige 2010” och Zettergren, Göran, ”Naturligt hög arbetslöshet – om sambandet mellan politik och jämviktsarbetslösheten”, (Global utmaning 2011).

⁵⁴ BNP-gapet är en uppskattning av skillnaden mellan faktisk BNP och potentiell BNP. Med potentiell BNP avses den BNP-nivå då ekonomin är i ”jämvikt”. Enligt denna tankeram indikerar ett negativt BNP-gap lediga resurser och ett positivt BNP-gap att ekonomin är överhettad.

⁵⁵ Källa: KI. Värdet är baserat på en tidsserie av kvartalsdata 1993–2012.

Fel! Okänt namn på

understigit inflationsmålet på 2 procent. En penningpolitik som trendmässigt understiger inflationsmålet får negativa konsekvenser på sysselsättningen eftersom realräntorna blir högre än vad som motiveras av konjunkturläget.⁵⁶

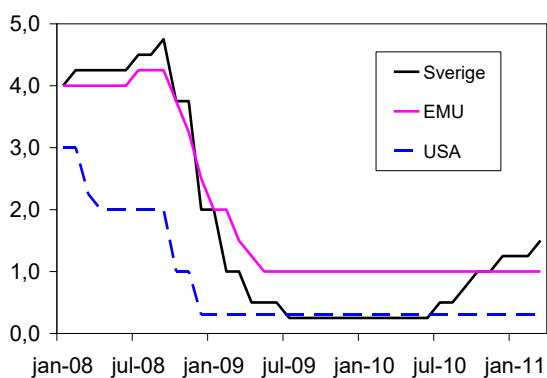
Sammantaget visar detta att riksbankslagen behöver kompletteras med en explicit målvariabel för den reala ekonomin. Vänsterpartiet menar att ett mål för sysselsättningen är det mest lämpliga målet för den reala ekonomin. Detta mål ska inte vara underordnat målet om prisstabilitet.

Nivån på inflationsmålet

Riksbanken har definierat inflationsmålet som att ökningen av KPI ska begränsas till omkring 2 procent per år. Det finns goda skäl att tro att ett högre inflationsmål är att föredra av såväl stabiliseringspolitiska aspekter som långsiktiga strukturella faktorer. Utvecklingen under finanskrisen och centralbankernas agerande under densamma kan illustrera det förstnämnda skälet. I samband med finanskrisen sänkte centralbankerna dramatiskt sina viktigaste styrräntor i syfte att stabilisera finansmarknaderna och öka efterfrågan. Den amerikanska centralbanken sänkte under hösten 2008 styrräntan till ett intervall på 0–0,25 procent. ECB sänkte sin styrränta till 1 procent och Riksbankens reporänta låg på 0,25 procent under en lång period; se diagram 22 nedan.

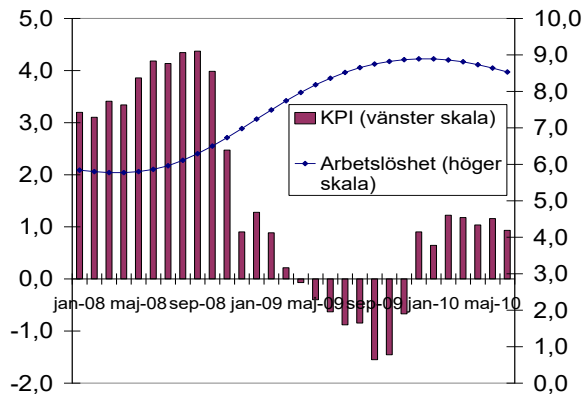
Diagram 22 Styrräntor under finanskrisen

Månadsvärden vid slutet av månaden

Källa: KI.

⁵⁶ Vice riksbankschefen Lars E.O. Svensson har visat att om Riksbanken hade bedrivit en penningpolitik som stabiliserat inflationen kring målet på 2 procent hade antalet arbetslösa i dag varit omkring 65 000 personer lägre.

Diagram 23 Arbetslöshet och inflation under finanskrisen i Sverige

Källa: SCB och KI.

Som framgår av diagram 22 låg samtliga styrräntor stilla under stora delar av 2009 och 2010. För svenskt vidkommande tyckte en majoritet i Riksbankens direktion att 0,25 procent utgjorde det reella golvet för reporäntan. Samtidigt är det lätt att konstatera att en mer expansiv penningpolitik hade varit önskvärd om det hade varit möjligt. Arbetslösheten ökade kraftigt under 2009, och under flera månader förelåg deflation; se diagram 23 ovan. USA och euroområdet hade en likartad ekonomisk utveckling med stigande arbetslöshet och deflationstendenser.

Förklaringen till att penningpolitiken hamnade i den här fällan står att finna i de låga inflationsmålen. En ofta nämnd handlingsregel för en neutral penningpolitik är att den i ett normalt konjunkturläge bör syfta till realräntor som ungefärligen ligger i linje med den långsiktiga BNP-tillväxten. I Sverige implicerar detta realräntor på omkring 2,5 procent. Vid ett inflationsmål på 2 procent medför detta nominella marknadsräntor på 4–5 procent. Problemet är att nominella räntor på 4 procent vid fullt resursutnyttjande inte medger en tillräcklig ”fallhöjd” i penningpolitiken vid en kraftig konjunkturedgång; se diagram 22 ovan.

Ett annat problem med inflationsmål på omkring 2 procent är att marginalen ned till deflation blir liten. Vid en lågkonjunktur sjunker i allmänhet inflationstakten, och om deflationsförväntningar uppstår då riskerar ekonomin att hamna i en negativ spiral, eftersom hushållen då skjuter upp delar av sin konsumtion i väntan på lägre priser, vilket ytterligare försvagar efterfrågan och så vidare.

Mot bakgrund av denna analys menar vi att inflationsmålet bör höjas till 3 procent och att det mått som Riksbanken bör använda som målvariabel ska vara ett mått på den underliggande inflationen.

6.3.2 Styrningen av penningpolitiken

Det operativa ansvaret för penningpolitiken vilar i dag på Riksbankens direktion. Ledamöterna i direktionen utses av riksbanksfullmäktige. Riksbanksla-

Fel! Okänt namn på

gen föreskriver följande: ”ledamöter av direktionen får inte söka eller ta emot instruktioner när de fullgör penningpolitiska uppgifter”. Som nämndes ovan beträffande målen för penningpolitiken säger riksbankslagen endast att Riksbanken har till uppgift att upprätthålla ett fast penningvärde. Riksbanken har sedan på egen hand bestämt att penningpolitiken ska styras av ett inflationsmål, att detta ska vara 2 procent och att KPI ska utgöra det mått som inflationsmålet baseras på. Först därefter har riksdagen i olika dokument sagt sig stå bakom utformningen av penningpolitiken. Detta har emellertid ingen praktisk betydelse eftersom ledamöter av direktionen inte får söka eller ta emot instruktioner när de fullgör penningpolitiska uppgifter.

Vi menar att denna ordning är orimlig. Det ska vara riksdagen som utformar de mer exakta målen för penningpolitiken. Detta ska omfatta nivån på inflationsmålet, vilken målvariabel inflationsmålet ska baseras på samt mål för utvecklingen av den reala ekonomin. Utifrån dessa mål ska sedan Riksbanken självständigt utforma den löpande penningpolitiken. På detta sätt skapas en tydlig ansvarsfördelning. De folkvalda i riksdagen beslutar om politiken och Riksbanken verkställer.

Den senaste tidens debatt inom Riksbankens direktion om utformningen av penningpolitiken, där vice riksbankscheferna Lars E.O. Svensson och Karolina Ekholm förordat en helt annan penningpolitik än majoriteten i direktionen, visar att valet av ledamöter till direktionen kan ha stor betydelse för den förda penningpolitiken. I dag sker dessa val utan större debatt och insyn. Vi menar att direktionens ledamöter bör utses i en öppen process. Riksdagens finansutskott bör anordna en öppen utfrågning av kandidater till direktionen. Riksbanksfullmäktige bör delta i utfrågningen för att sedan i samråd med finansutskottet utse ledamöterna till direktionen.

Regeringen bör återkomma med förslag till alternativt ramverk för finans- och penningpolitiken i enlighet med det ovan angivna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.4 Utsläppstak

Världen riskerar att gå mot en global temperaturhöjning med stora ekonomiska och sociala effekter som följd. För att undvika stora mänskliga lidanden och betydande ekonomiska förluster krävs ökade åtgärder i form av investeringar och styrmedel för att minska utsläppen av växthusgaser. En sådan omställning kräver att det ekonomiska ramverket utformas i enlighet med nödvändiga klimatåtgärder. I likhet med Storbritanniens Climate Change Act bör Sverige anta en bindande klimatbudget. Klimatbudgeten ska innehålla utsläppstak för fossila växthusgaser i perioder om fem år med kraftigt minskade nivåer. Klimatmålen ska endast nå genom utsläppsminskningar inom landet och omfatta utsläpp inom såväl den handlande som den icke-handlande sektorn.

Med ett införande av en klimatbudget ges drivkraft för kostnadseffektivitet och en ekonomi inom ramarna för vad som är hållbart. För näringslivet ges förutsättningar för långsiktighet och stabilitet då statens budget kopplas sam-

man med en koldioxidplan. Genom att lämpliga styrmedel, med noggrant förväntade effekter, tydligt kopplas till klimatbudgeten skapas en transparent och tydligt ansvarsfördelande process för samtliga sektorer och departement.

7 Fler fasta jobb – färre otrygga anställningar

Under de senaste två decennierna har tryggheten på den svenska arbetsmarknaden urholkats. Den ökade otryggheten manifesteras bl.a. av allt fler otrygga anställningar. Sedan 20 år tillbaka minskar tillsvidareanställningarna. I stället ökar andelen otrygga anlitandeformer. Otryggheten på den svenska arbetsmarknaden slår hårt mot de arbetstagare som omfattas av dessa osäkra anställningar. Det försvagar även hela löntagarkollektivet och innebär stora kostnader för samhället (se avsnitt 4.4.4).

Vår politik syftar till att understödja målet om arbete åt alla och att skapa ett arbetsliv präglad av trygghet och goda arbetsvillkor. För att säkerställa tryggheten på arbetsmarknaden anser Vänsterpartiet att fasta jobb på heltid ska vara norm. Trygghet i anställningen bidrar till kontinuitet och mer kreativitet i verksamheten, underlättar facklig organisering och ger den enskilde större möjligheter att tillvarata sina rättigheter. Fasta jobb ger trygghet. Vänsterpartiet vill därför skärpa den arbetsrättsliga lagstiftningen i syfte att begränsa antalet otrygga anställningar.

7.1 Ungdomspaket

Ungdomsarbetslösheten är ett av våra största samhällsproblem. Våren 2013 var omkring 150 000 ungdomar i åldern 15–24 år arbetslösa. Det motsvarar en arbetslöshet på drygt 26 procent för denna grupp. Ungdomsarbetslösheten i Sverige är därmed högre än genomsnittet i Europa och betydligt högre än i jämförbara länder som Finland, Danmark och Norge.

Statistiken talar sitt tydliga språk. Tiotusentals ungdomar går arbetslösa utan möjlighet till egen försörjning. Deras resurser tas inte till vara och inträdet i vuxenlivet försenas. Det är en förlust för både individen och samhället. Sverige har inte råd att låta delar av en hel ungdomsgeneration inleda vuxenlivet med arbetslöshet. Ungdomsarbetslösheten är ett av våra största samhällsproblem och kräver en lösning.

Vänsterpartiet kan konstatera att den borgerliga regeringens satsningar på jobbgaranti och sänkta arbetsgivaravgifter för unga inte har haft någon effekt. Ungdomsarbetslösheten är högre än när satsningarna genomfördes och visar inga tendenser att sjunka.

För att komma till rätta med den höga ungdomsarbetslösheten krävs breda samhällsinsatser i form av en aktiv arbetsmarknads- och utbildningspolitik som rustar arbetslösa ungdomar för framtiden och erbjuder dem en väg in i arbetslivet. Vi behöver investera i de ungdomar som i dag står utanför ar-

Fel! Okänt namn på

betsmarknaden och ge dem en möjlighet att gå från arbetslöshet till arbete eller studier.

De ungdomar som i dag saknar arbete har olika förutsättningar och förkunskaper. En stor grupp saknar gymnasiekompetens, andra har gymnasiekompetens men saknar utbildning för de jobb som finns. Ytterligare en grupp har eftergymnasial utbildning men kommer ändå inte in på arbetsmarknaden. För att dessa olika grupper ska få arbete krävs flera olika former av insatser, riktade till respektive kategori. Vänsterpartiet vill därför genomföra en bred satsning med en rad åtgärder inom ramen för en ungdomsgaranti.

Ungdomsgarantin riktar sig till arbetslösa ungdomar i åldern 18–24 år och föreslås börja gälla fr.o.m. den 1 juli 2014. Garantin innebär att den arbetslöse ska få hjälp direkt och erbjudas arbete till avtalsenlig lön eller utbildning inom 90 dagar. Ungdomsgarantin omfattar 57 000 platser, vilket motsvarar antalet personer i åldern 18–24 år som är inskrivna på Arbetsförmedlingen och har varit utan arbete i mer än 90 dagar (årsgenomsnitt för 2012). Fyra former av arbete erbjuds: garantijobb, utbildningsvikariat, lärlingsanställning och traineeanställning (totalt 19 900 platser). Därutöver erbjuds fyra former av utbildning: arbetsmarknadsutbildning, yrkeshögskola, yrkesvux och komvux (totalt 37 100 platser). Inom ramen för garantin ska det även vara möjligt att kombinera arbete och studier.

Tabell 4 Fördelning av Vänsterpartiets satsningar inom ungdomsgarantin
Utöver regeringens platser (2014)

Satsning	Antal platser
Utbildningsvikariat	5 300
Garantijobb	4 800
Lärlingsanställningar	6 000
Traineeanställningar	3 800
Arbetsmarknadsutbildningar	15 000
Yrkeshögskolan	2 000
Yrkesvux	100
Rätt till gymnasium/komvux	20 000
Totalt	57 000

7.2 Utbildning för jobb

Utbildning ger i regel lättare inträde i arbetslivet och minskar risken för arbetslöshet. För att fler ska kunna ställa om och skaffa sig den kompetens som efterfrågas för de nya jobb som växer fram krävs en aktiv utbildnings- och arbetsmarknadspolitik. Vänsterpartiet gör därför stora satsningar på dessa områden i syfte att rusta människor för jobb.

Många arbetslösa saknar i dag grundläggande utbildning. Samtidigt krävs ofta minst gymnasieutbildning för att få ett arbete, och det är även nödvändigt för att kunna studera vid en yrkeshögskola eller ett universitet. För att öka människors frihet och valmöjligheter på arbetsmarknaden vill vi införa en rätt för unga upp till 25 år att läsa in gymnasieskolan. Kopplat till detta inför vi ett

Fel! Okänt namn på

särskilt studiebidrag för unga arbetslösa på motsvarande nivå som hela studiemedlet; detta uppmuntrar samtidigt till studier. Även arbetslösa som fyllt 25 år erbjuds gymnasiestudier inom vuxenutbildningen med en förmånlig finansiering i form av aktivitetsstöd eller studiemedel med högre bidragsdel. Inom ramen för denna satsning utökar vi antalet platser på komvux.

Trots en hög arbetslöshet saknas kvalificerade yrkesarbetare inom flera branscher och yrken. Vi vill därför inrätta fler platser i arbetsmarknadsutbildningar, vid yrkeshögskolan och inom yrkesvux. Utbildningsplatserna ska inriktas på områden där det riskerar att uppstå flaskhalsar och brister. Satsningen underlättar strukturomvandling och bidrar till varaktiga anställningar.

Arbetsmarknadsutbildning är ett av de viktigaste verktygen i en aktiv arbetsmarknadspolitik och leder i stor utsträckning till arbete. Arbetsmarknadsutbildning förbättrar kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden och förbereder dem som är arbetslösa i dag att ta de jobb som finns eller kommer i framtiden. Trots hög arbetslöshet har den borgerliga regeringen skurit ned kraftigt på arbetsmarknadsutbildningen. Regeringen anser inte att arbetslösheten är ett samhällsekonomiskt problem, utan en fråga om attityder och anspråk på löner och arbetsvillkor. Med en sådan förståelse av arbetslösheten blir det naturligt med ”lösningar” som kretsar runt kontroll av individens ”sökaktivitet” snarare än investeringar i utbildning, omskolning eller arbetsmarknadspolitiska insatser.

Vänsterpartiet är kritiskt till regeringens passiva arbetsmarknadspolitik och menar att det finns goda skäl att utöka arbetsmarknadsutbildningen mot bakgrund av det rådande konjunkturläget. Vi vill därför utöka antalet platser i arbetsmarknadsutbildningen och samtidigt öka kvaliteten i utbildningen. Särskild vikt ska läggas vid att erbjuda utbildningar till kvinnor, som länge varit underrepresenterade i arbetsmarknadsutbildningarna.

Regeringen tvingas själv konstatera att matchningen på arbetsmarknaden – en av arbetsmarknadspolitikens viktigaste uppgifter – tydligt har försämrats. Många branscher har svårt att rekrytera på grund av brist på människor med rätt utbildning och kompetens. Den utbildningsform som snabbt kan möta detta behov är yrkeshögskolan. Yrkeshögskolans utbildningar är väl förankrade i den lokala och regionala arbetsmarknaden och inriktade mot yrken där det finns efterfrågan på yrkesarbetare. En majoritet av dem som går en utbildning via yrkeshögskolan får arbete efter avslutade studier. Vänsterpartiet vill därför utöka antalet platser inom yrkeshögskolan.

För de arbetslösa som saknar gymnasieutbildning eller behöver komplettera denna finns yrkesvux – yrkesinriktade kurser på gymnasial nivå inom komvux. Vänsterpartiet vill se en mer långsiktig satsning på yrkesvux än regeringen. Vi utökar därför antalet platser inom yrkesvux.

Utöver nämnda satsningar på komvux, arbetsmarknadsutbildningar, yrkes- högskolor och yrkesvux satsar vi även på fler platser på högskolan.

Fel! Okänt namn

7.3 A-kassan

En frivillig arbetslöshetsförsäkring som ger inkomstrygghet vid arbetslöshet är en central del av den svenska arbetsmarknadsmodellen och avgörande för den enskildes trygghet och handlingsutrymme. För löntagarkollektivet som helhet ska försäkringen bidra till att förhindra underbudskonkurrens och upprätthålla löner på en anständig nivå i tider av arbetslöshet. Arbetslöshetsförsäkringens utformning och legitimitet är också avgörande för en flexibel arbetsmarknad som präglas av strukturomvandling, produktivitetsutveckling och rörlighet.

Efter regeringsskiftet 2006 raserade den borgerliga regeringen snabbt och strategiskt viktiga grundstenar i arbetslöshetsförsäkringen. Villkoren för att kvalificera sig till ersättning skärptes, ersättningsnivån sänktes och höjda och differentierade avgifter infördes. Som en följd av den borgerliga regeringens försämringar av arbetslöshetsförsäkringen står i dag en stor grupp arbetslösa utan a-kassegrundad ersättning. Bara en tredjedel av de arbetslösa har i dag rätt till arbetslöshetsersättning, och endast några få procent av dem som förlorat ett heltidsarbete får ut 80 procent av tidigare inkomst. Försämringarna har starkt bidragit till en förskjutning av maktförhållandena på arbetsmarknaden och den press nedåt på löner och arbetsvillkor som vi nu ser på arbetsmarknaden.

Vänsterpartiet anser att arbetslöshetsförsäkringen behöver reformeras i grunden. Det är dock nödvändigt att snarast genomföra ett antal förändringar i syfte att återupprätta arbetslöshetsförsäkringen som en inkomst- och omställningsförsäkring. Vi vill därför genomföra en höjning av taket, den högsta dagpenningen, och golvet. För att undvika en urholkning av försäkringen indexerar vi beloppen till löneutvecklingen. Vi höjer också ersättningsnivån till 80 procent för hela ersättningsperioden samt för tid med aktivitetsstöd. På lång sikt vill vi höja ersättningsnivån till 90 procent. Vi minskar dessutom antalet karensdagar med två per år för att på sikt ta bort dem helt. Vi tar även bort 75-dagarsbegränsningen vid deltidsarbetslöshet. Regeringens s.k. arbetslöshetsavgift gör medlemsavgifterna till a-kassorna orimligt höga och orättvist differentierade. Avgiften behövs inte heller för finansieringen av försäkringen eftersom den är kraftigt överfinansierad. Vi avskaffar därför arbetslöshetsavgiften.

Utöver dessa satsningar för att återupprätta den inkomstrelaterade arbetslöshetsförsäkringen vill vi också stärka den allmänna grundförsäkringen. Regeringen har gjort det svårare att kvalificera sig till ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Det har lett till att framför allt unga och nyanlända invandrare är hänvisade till att leva på släktingar eller söka bidrag hos kommunen om de blir arbetslösa. Det är inte rimligt. Vi vill därför genomföra en kraftig förstärkning av grundförsäkringen. Vi vill att alla som uppfyller grundvillkoren i 9 § lagen om arbetslöshetsförsäkring och har varit inskrivna vid Arbetsförmedlingen i tre månader ska få rätt till ersättning med grundbeloppet. Med vårt förslag kommer fler att kunna ta del av grundförsäkringen: unga som tidigare skulle ha omfattats av studerandevillkoret deltidsarbetande och utlandsfödda som ännu inte hunnit etablera sig på arbetsmarknaden.

Sammantaget bidrar våra satsningar till en allmän och solidariskt finansierad arbetslöshetsförsäkring värd namnet. Det stärker såväl den enskilde arbetstägaren som hela löntagarkollektivet.

7.4 Inkludering och antidiskriminering

Det svenska samhället utmärks av allt djupare orättvisor. Samtidigt som en del blir allt rikare och får mer makt hålls andra utanför och förblir maktlösa. Och när klyftorna växer drabbas vissa mer än andra. Klassklyftorna följer allt oftare etnicitet. Den politik som hittills förts har inte förmått bryta segregationen och utestängningen. Vänsterpartiet menar att det är tid för en ny politik. Vi vet att lösningen inte ligger i misstänkliggörande och hårdare tag mot invandrare. Rasism och främlingsfientlighet måste aktivt bekämpas. Det som behövs är arbete för ett rättvist och jämlikt samhälle.

Det viktigaste för en fungerande inkludering och för att bekämpa segregation och utestängning är att med kraft driva en generell välfärdspolitik tillsammans med aktiva insatser mot diskriminering. Vad som behövs är reella satsningar på att skapa fler jobb, bygga fler bostäder som folk har råd att bo i och skapa en likvärdig skola som inte delar upp eleverna på ett segregande sätt.

Ett inkluderande samhälle är ett samhälle som ger människor möjligheter och hopp om framtiden. Vi menar att det som krävs för att inkludera fler är ordentligt med resurser så att vi kan komma ifrån otympliga standardlösningar och i stället erbjuda alla en individuell lösning som passar just dem.

För Vänsterpartiet innebär inkludering att ge alla förutsättningar för rätten till utbildning, arbete och bostad samt aktivt motverka samhällets rasistiska strukturer. Därför behöver vi dels kraftfulla verktyg mot rasism och diskriminering, dels åtgärder som kan ge nyanlända samma möjligheter som svenskfödda att arbeta och utvecklas i det svenska samhället.

En lyckad inkludering bygger på att människor med olika bakgrund möts. Dessa möten blir bara möjliga i ett samhälle utan stora klyftor där människor med olika bakgrund möts naturligt. Därför måste vi bryta med dagens politik som ökar klyftorna och skapar segregerade bostadsområden och skolor. Det behövs även stödjande åtgärder för att nyanlända invandrare snabbare ska etableras på arbetsmarknaden. Vänsterpartiet kommer att återkomma till en rad satsningar på detta område.

7.5 Likvärdig skola

För Vänsterpartiet är allas rätt till kunskap det viktigaste målet med utbildningspolitiken. Alla elever ska ha samma rätt till kunskap, lärande och utveckling oavsett bakgrund och förutsättningar. För att det ska vara möjligt krävs en nationellt likvärdig skola.

De senaste decennierna har utvecklingen gått åt fel håll. Undersökningar visar att likvärdigheten i den svenska skolan har försämrats sedan slutet av

Fel! Okänt namn på

1990-talet. Skillnaderna i resultat och kunskaper har ökat mellan elever, skolor och kommuner. I dag har inte alla elever samma rätt till kunskap. Orsakerna till den försämrade likvärdigheten är de tre stora skolreformer som genomfördes under 1990-talet: kommunaliseringen, införandet av fristående skolor och det fria skolvalet.

De mest förödande reformerna är rätten för privata huvudmän att starta fristående skolor och möjligheten att välja skola. Forskning visar att det inte finns några tydliga positiva effekter av införandet av fristående skolor och det fria skolvalet. Tvärtom ger friskolesystemet upphov till ökad segregation och minskad likvärdighet. Skolor som drivs av vinstintresse står i motsättning till skolans övergripande uppdrag att ge alla elever den kunskap och utbildning de har rätt till. Vinstsyftande bolag och utbildningskoncerner ska därför inte få driva skolor med hjälp av offentliga bidrag. Alla resurser ska gå till eleverna.

Det är tydligt att den utveckling som skett i spåren av skolreformerna också vad gäller lärarens roll, där lärarna ägnar allt mindre tid åt undervisning och ges sämre möjligheter att ta ansvar för lärandet, har inneburit försämrade förutsättningar för exempelvis elever med arbetarbakgrund att nå kunskapskraven.

För att minska segregationen och öka likvärdigheten inom skolsystemet vill vi göra en satsning på högre kvalitet och bättre kunskap i skolan. Satsningen innehåller flera delar som kompletterar varandra. Det är dags att på allvar ta itu med skolans problem. De lärare som finns gör ett avgörande viktigt arbete. De behöver fler kollegor. Vi vill därför genomföra en satsning på riktade statsbidrag för att successivt öka lärartätheten i skolan generellt.

Därutöver vill vi satsa en skolmiljard i öronmärkta statsbidrag riktade till de skolor och elever som har de största behoven av mer resurser för att kunna nå målen. Pengarna ska användas för att minska kunskapskillnader och bristande likvärdighet och fördelas till kommunerna genom Skolverket. Fokus ska ligga på de skolor som drabbats hårdast av friskolereformen.

Även fördelningen av resurser till skolan måste ändras. Därför måste tydliga riktlinjer införas som tydliggör att medlen ska fördelas utifrån elevernas bakgrund och behov av stöd. I första hand ska Skolverket utfärda allmänna råd till kommunerna, och om det inte ger effekt kommer vi att överväga lagstiftning.

Yngre skolbarn börjar och slutar ofta sin skoldag på fritidshemmen. Dessa är en del av den samlade skoldagen och ska hålla lika hög kvalitet som skolan. Elevgrupperna i fritidshemmen fortsätter att bli allt större, och i dag går det i genomsnitt ca 40 elever i en grupp. Under många år har antalet elever ökat procentuellt mer än antalet anställda, vilket lett till kontinuerligt försämrad personaltäthet. Fritidshemmen har i uppdrag att stimulera elevernas utveckling och lärande, och det urholkas när elevgrupperna blir för stora. För att fritidshemmen ska kunna uppfylla sitt uppdrag krävs högre personaltäthet och mindre grupper. Vi vill därför ge statligt stöd för att anställa fler fritidspedagoger. Villkoret är att kommunen bidrar med halva kostnaden.

Vänsterpartiet vill att Sverige ska konkurrera med kunskap och kvalitet, inte med låga löner. Sveriges framtid som ett samhälle med full sysselsättning är beroende av en befolkning med en generellt hög kunskapsnivå. Möjligheterna att läsa in grundskolan och gymnasiet i vuxen ålder måste därför förbättras, och tillgången till eftergymnasial utbildning av god kvalitet måste öka. Vi vill därför öka antalet utbildningsplatser inom såväl komvux som yrkeshögskolan och högskolan.

Högskolan ska vara tillgänglig för alla. Den klassmässiga snedrekryteringen måste brytas. De ekonomiska villkoren ska vara så bra att den som studerar på heltid inte behöver arbeta vid sidan av studierna under terminerna. Studiemedlens reala värde har sjunkit över tid. Vänsterpartiet vill därför höja studiemedlen.

8 Investeringarna måste öka

8.1 Offentliga investeringar

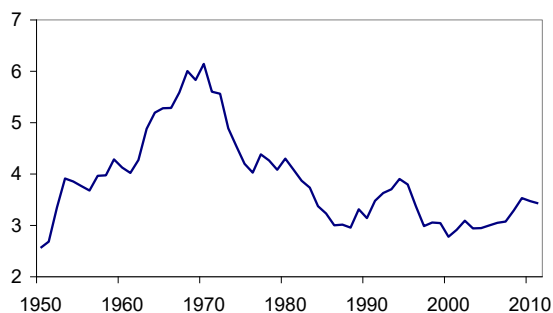
På senare tid har en rad tunga instanser kritiserat regeringen för bristen på offentliga investeringar. De offentliga investeringarna har trendmässigt fallit som andel av BNP under de senaste 40 åren; se diagram 24. Framför allt är det de kommunala investeringarna som minskat, och Finanspolitiska rådet konstaterar att mycket talar för att dessa borde öka framöver.⁵⁷ Även SNS Konjunkturråd har analyserat frågan om de svenska investeringarnas utveckling. De analyserar bl.a. hur olika typer av investeringar har utvecklats. Deras slutsats är att det är investeringarna i infrastruktur och fastigheter som är låga, vilket gäller såväl i ett historiskt som i ett internationellt perspektiv; se diagram 25 nedan. De konstaterar vidare att det snarare är det låga bostadsbyggandet än hushållens skuldsättning som ligger bakom de senaste årens stigande huspriser.⁵⁸

⁵⁷ Finanspolitiska rådet, "Svensk finanspolitik – Finanspolitiska rådets rapport 2009".

⁵⁸ SNS, "Konjunkturrådets rapport 2012. Enkla regler, svåra tider – behöver stabiliseringspolitiken förändras?"

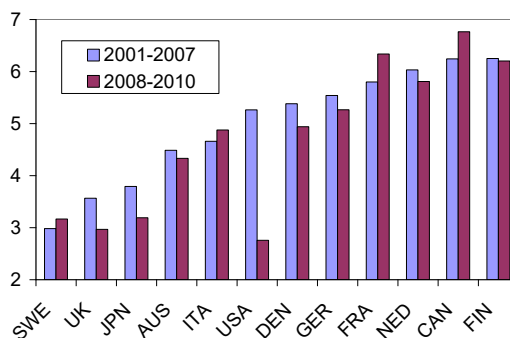
Fel! Okänt namn på

Diagram 24 Offentliga sekt. investeringar
% av BNP

Källa: SCB.

Diagram 25 Bostadsinvesteringar
% av BNP

Källa: SNS.

I "Konjunkturläget mars 2012" studerade Konjunkturinstitutet (KI) utvecklingen av de svenska investeringarna i infrastruktur. KI konstaterar att det under det senaste decenniet skett en betydande utbyggnad av järnvägen i Sverige. Investeringarna i infrastruktur har som andel av BNP ökat under den senaste 10-årsperioden. Parallellt med denna utveckling har emellertid volymerna av såväl gods- som persontrafik ökat i ännu högre grad. Detta gäller särskilt persontrafiken, som sedan 1993 har ökat med över 70 procent. Utbyggnaden av järnvägen står med andra ord inte i paritet med den ökade trafikmängden. De största bristerna återfinns framför allt i storstadsregionerna med betydande flaskhalsar. Dessa brister innebär emellertid också att kapaciteten på andra järnvägssträckor inte kan utnyttjas optimalt. Därutöver finns det även på andra håll problem med enkelspår och brist på mötesplatser.

De låga investeringarna är ett stort samhällsproblem. Vad gäller bostäderna är situationen särskilt bekymmersam i storstadsregionerna och på en del universitetsorter. Utöver de individuella problem som bostadsbristen för med sig är det också ett samhällsekonomiskt problem. En väl fungerande arbetsmarknad förutsätter att människor har möjlighet att flytta och bosätta sig på

de orter där jobben och utbildningarna finns. Samma sak gäller för infrastrukturen. Brister i infrastrukturen försvårar resandet till och från arbetet och försämrar därmed arbetsmarknadens funktionssätt. Förseningarna i godstrafiken drabbar också företagen och hämmar tillväxten. Detta ökar risken för att många företag väljer bort järnvägen till förmån för vägtransporter, vilket ökar klimatbelastningen av godstrafiken.

8.2 Investeringarnas betydelse för arbetslösheten

I den tidigare nämnda rapporten från Almega, Teknikföretagen och Unionen⁵⁹ analyserades bl.a. investeringarna inom industrin. I samband med finanskrisen sjönk investeringarna på bred front i den svenska ekonomin. Inom industrin hade emellertid investeringarna legat på historiskt låga nivåer under flera år före finanskrisen. Rapportförfattarna konstaterar att de låga investeringarna har sänkt Sveriges potentiella produktionsnivå vid fullt kapacitetsutnyttjande. De noterar vidare att detta kommer att påverka tillväxten och sysselsättningen negativt om inte investeringsvolymerna ökar kraftigt framöver.

På det akademiska området har sambandet mellan investeringar och arbetslöshet studerats i en rad olika uppsatser. En av de mer inflytelserika är Stockhammer och Klär (2010)⁶⁰ som undersökte kapitalstockens och AMI:s (arbetsmarknadens institutioner) betydelse för arbetslösheten med hjälp av en panelanalys av 20 länder. I studien finner de ett starkt negativt medelfristigt samband mellan kapitalstockens tillväxt och arbetslöshetsnivån, dvs. högre investeringar resulterade i lägre arbetslöshet. De fann också ett starkt positivt samband mellan realränta och arbetslöshet.⁶¹ Effekterna av arbetsmarknadens institutioner var däremot i de flesta fall små och icke-robusta. Det starka sambandet mellan kapitalstocken och arbetslösheten bestod även när de kontrollerade effekter av förändringar av realräntan.

I diagram 26 visas sambandet mellan kapitalstockens tillväxt⁶² och arbetslösheten i Sverige för perioden 1961–2012. Flera intressanta iakttagelser kan göras. För det första finns det ett negativt samband mellan kapitalstocken och arbetslösheten för hela perioden 1961–2012. För det andra kan vi konstatera att varaktig låg arbetslöshet (perioden 1961–1991, nedre högra fältet i diagrammet) endast föreligger under perioder då tillväxten i kapitalstocken under flera år ligger mellan 2 och 4 procent. En liknande iakttagelse kan göras om man relaterar arbetslöshetens utveckling med utvecklingen av investeringarna som andel av BNP; se diagram 27 nedan. Perioden med låg arbetslöshet

⁵⁹ Almega, Teknikföretagen och Unionen, ”Ekonomiska förutsättningar – Teknikindustri och tjänster inför avtalsrörelsen 2013”.

⁶⁰ Stockhammer, E., Klär, E. (2010), ”Capital accumulation, labour market institutions and unemployment in the medium run”, *Cambridge Journal of Economics*.

⁶¹ Lägre realräntor sänker företagens kapitalkostnader. Lägre kapitalkostnader bör leda till ökade investeringar i och med att fler investeringar blir lönsamma, vilket i sin tur kan antas leda till lägre arbetslöshet.

⁶² Närmare bestämt nettokapitalstockens tillväxttakt (Net Capital Stock).

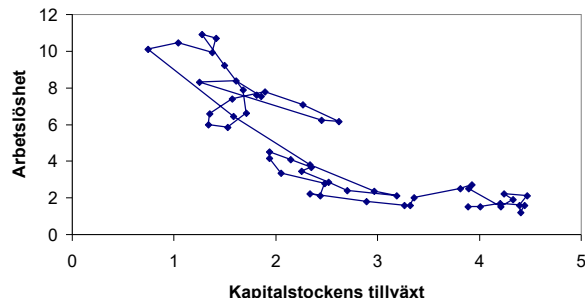
Fel! Okänt namn på

sammanfaller i princip med att investeringarna som andel av BNP överstiger 20–21 procent (nedre högra fältet).

Som vi tidigare har konstaterat, och som är väl bekant, bröts perioden med låg arbetslöshet av 1990-talskrisen. Den ekonomiska krisen i början av 1990-talet hade sina speciella orsaker som det här inte finns utrymme att närmare analysera. Men det vi kan konstatera är att arbetslösheten sedan dess aldrig varit i närheten av de låga nivåer som förelåg före 1990-talskrisen och att detta löper samman med att investeringarna inte återgått till de nivåer som var för handen före krisen (oavsett om dessa mäts som tillväxten av kapitalstocken eller som fasta bruttoinvesteringar som andel av BNP).

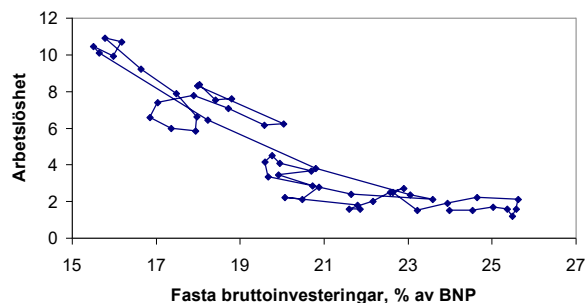
För det tredje kan vi konstatera att sambandet mellan investeringarna och arbetslösheten gäller för såväl perioden med låg arbetslöshet 1961–1991 (nedre högra fälten i diagrammen) som för perioden med hög arbetslöshet 1992–2012 (övre högra fälten i diagrammen). Vi kan också konstatera att sambandet tycks vara starkare under den senare delen av perioden, dvs. under perioden 1992–2012 då arbetslösheten var hög och investeringarna låga.

Diagram 26 Arbetslöshet och kapitalstockens tillväxt, Sverige 1961–2012

Källa: Konjunkturinstitutet och AMECO⁶³.

Diagram 27 Arbetslöshet och investeringar som andel av BNP, Sverige 1961–2012

Källa: Konjunkturinstitutet och AMECO⁶⁴.

⁶³ Nettoinvesteringar: (AMECO), Arbetslöshet: 1961–1979 (AMECO), 1980–2012 (KI).

⁶⁴ Fasta bruttoinvesteringar: (KI), Arbetslöshet: 1961–1979 (AMECO), 1980–2012 (KI).

På det teoretiska planet kan man tänka sig fem förklaringar till sambandet mellan investeringar och (jämvikts)arbetslösheten. En mekanism tar fasta på lönerna trögrörlighet. Ökade investeringar i realkapital antas öka arbetsproduktiviteten och därmed företagets intjäningsförmåga. Hypotesen går ut på att om lönerna inte anpassas fullt ut i relation till den ökade produktionen bör detta resultera i ökad sysselsättning.⁶⁵ Ett snarlikt argument har framförts av den brittiske ekonomen Robert Rowthorn. I traditionella ekonomiska modeller brukar man anta att kapital och arbetskraft är fullt ut ersättningsbara. Nya maskiner ökar förvisso efterfrågan på ny arbetskraft. Men de nya maskinerna leder till löneökningar som i sin tur antas slå ut existerande arbetskraft i samma omfattning. Mycket tyder på att detta är ett orealistiskt antagande och att ökade investeringar därför kan bidra till minskad arbetslöshet även på lång sikt.⁶⁶

En tredje förklaring fokuserar på vilken inverkan kapitalstocken kan tänkas ha på mängden lediga resurser i företagen. En ökad kapitalstock bör enligt detta resonemang bidra till mer lediga resurser i näringslivet, vilket antas leda till lägre arbetslöshet vid fullt kapacitetsutnyttjande.⁶⁷ En fjärde förklaring tar fasta på investeringarnas betydelse, främst i form av investeringar i bostäder och infrastruktur, för den geografiska och yrkesmässiga rörligheten.

Det starka sambandet mellan investeringarna och arbetslösheten i Sverige kan ses som ett uttryck för den aggregerade efterfrågans betydelse för arbetslösheten. Den minskade investeringstakten sammanfaller med en tidsperiod då den ekonomiska politiken har prioriterat inflationsbekämpning framför att hålla uppe efterfrågan och bekämpa arbetslösheten. I denna motion föreslår vi ändrade mål för finans- och penningpolitiken som bl.a. syftar till att öka efterfrågan och därmed få upp investeringsvolymerna. Därtill lägger vi en rad konkreta förslag på ökade offentliga investeringar samt föreslår att staten ska ändra i budgetlagen så att lånefinansiering utgör en huvudprincip och så att staten därmed i större utsträckning ska kunna fördela investeringskostnaderna över en investerings livslängd.

8.3 Investeringar i grön infrastruktur

Vänsterpartiet ser ett behov av att kraftigt höja ambitionsnivån i klimatpolitiken. Vi är övertygade om att det går att ställa om Sverige och skyndsamt minska utsläppen av fossila växthusgaser och samtidigt vara en industrination

⁶⁵ Palacio-vera, A. et al. (2006), "Capital stock and unemployment: Searching for the missing link".

⁶⁶ I den nationalekonomiska litteraturen brukar detta beskrivas som att substitutionselasticiteten mellan arbete och kapital är mindre än 1. Flera studier tyder på att så är fallet, se t.ex. Rowthorn, R. (1999), "Unemployment, Wage Bargaining and Capital-Labour Substitution", och Bean, C.R. (1994), "European Unemployment: A Survey". Rowthorn har i den ovan nämnda uppsatsen tagit fasta på detta och konstruerat en modell där substitutionselasticiteten är mindre än 1. I modellen leder ökade investeringar till lägre jämviktsarbetslöshet.

⁶⁷ Rowthorn, R. (1995), "Capital Formation and Unemployment", *Oxford Review of Economic Policy*, vol. 11.

Fel! Okänt namn på

och ett välfärdsland i framkant. Genom att ta vårt historiska ansvar för utsläppen kan vi även påverka andra länder att se fördelarna med att ställa om vårt samhälle för långsiktig hållbarhet. Vi vill skärpa det svenska utsläppsmålet till 45 procent till 2020, och målet ska uppnås genom att samtliga utsläppsminskningar görs på hemmaplan, i Sverige.

Genom breda samhällsnyttiga investeringar i grön infrastruktur bidrar vi till att nå både miljö- och klimatmål. Med ett systemskifte inom infrastrukturen för en grön omställning kan Sverige bli ett bättre samhälle med fler jobb. För detta krävs kraftiga statliga investeringar i järnväg och kollektivtrafik. Då ges förutsättningar för att andelen kollektivtrafikresenärer och godskapaciteten på spår kan öka och vägtransportvolymerna minska.

I Sverige står inrikestransporterna för 33 procent av växthusgasutsläppen. Mellan 1990 och 2011 har dessa utsläpp ökat. Med regeringens ram för infrastruktursatsningar för perioden 2014–2025 saknas instrument för att genomföra ett systemskifte till hållbara transportlösningar och kraftigt minskade utsläpp inom sektorn. Avsaknaden av ett sammanhållet järnvägssystem minskar dessutom möjligheterna för att kostnadseffektivt nyttja bristfälliga anslag för underhåll och investeringar.

SJ måste få tydliga mål som prioriterar samhällsnyttan. Avregleringar och privatiseringar inom järnvägen måste ersättas med ett gemensamt och sammanhållet järnvägssystem som sätter resenären och godstransportören i centrum. Järnvägen bör därför återregleras och samhället ta ett helhetsansvar för järnvägssystemet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

De satsningar Vänsterpartiet vill göra på järnvägen skapar utrymme för en kraftigt ökad kapacitet och därmed ökad punktlighet för resenärer och gods. För investeringar i närtid krävs ett särskilt fokus på att bygga bort flaskhalsar. För att öka godskapaciteten krävs i första hand ett ökat underhåll och fler spår. Men det är även nödvändigt att investera i lågtrafikerade banor och anslutningar till de större banorna samt att bygga nya godsspår till hamnar, företagsområden och kombiterminaler. Vänsterpartiet vill även se en flexibel investeringspott för hållbara transportlösningar för näringslivet för att snabbt kunna svara på behov som är svåra att förutse. Den sedan en tid uppkomna efterfrågan på hållbara godstransporter för gruvnäringen i norra Sverige och Bergslagen samt ett ökat behov av kombiterminaler är sådana exempel.

Vi vill utan dröjsmål påbörja förberedelserna för järnväg mellan Kaunisvaara och Svappavaara samt för ökad kapacitet på Inlandsbanan.

Om tåget ska kunna konkurrera med flyget krävs avsevärt kortare restider längs de stora stråken. Vi har förslag på högre hastigheter längs t.ex. Ostkustbanan, Dalabanan och Södra stambanan samt byggande av Norrbottenbanan. Vi vill även bygga höghastighetsbanor som skulle skapa attraktiva resmöjligheter för långväga resenärer samtidigt som invånarnas regionala tillgänglighet till arbetsplatser och utbildning förbättrades. Genom en ny höghastighetsbana mellan Stockholm och Göteborg kan t.ex. restiden kortas ned till lite mer än två timmar samtidigt som banutrymme frigörs för en kraftfull ökning av godskapaciteten.

Vänsterpartiets satsningar för järnvägen skiljer sig markant från regeringens i volym. Schweiz är ett land som trots sitt läge i alpregionen tydligt visar vad en medveten och långsiktig satsning med gemensamma medel kan resultera i. I Schweiz är järnvägen en symbol för sammanhållning och har ett brett politiskt stöd. Persontrafiken är offentligt ägd, och marknadsandelen uppgår till hela 17 procent av alla personresor jämfört med Sveriges andel på 8 procent. Punktligheten i järnvägstrafiken överstiger även den vida de svenska förhållandena. Kostnaden per capita för infrastrukturen är mer än dubbelt så stor som i Sverige men bedöms som en viktig faktor för hela ekonomin. Vi är övertygade om att även Sverige kan skapa en hela folkets järnväg.

Vänsterpartiet vill skapa förutsättningar för att fördubbla andelen resor med kollektivtrafik till 2020. Trafikpolitiken ska se till att alla har bra kommunikationer oavsett var de bor. Samtidigt måste trafikens miljöproblem med klimatförändringar, hälsoproblem och buller lösas på ett tillfredsställande sätt. Privatbilismen måste minska, inte minst i våra tätorter. Då krävs en väl utbyggd, tillgänglig, prisvärd och väl fungerande kollektivtrafik både i storstäderna och på landsbygden. Detta kommer inte minst att kräva kraftfulla åtgärder för att motverka den trängsel och kapacitetsbrist som råder i kollektivtrafiken i Stockholm.

Vänsterpartiet vill se en satsning på utbyggd tunnelbana i Stockholm. Detta kräver statliga finansiella medel då lokal spårtrafik i våra storstäder i hög grad är ett nationellt intresse. Vi vill också genomföra systemförsök med snabbussar, s.k. BRT. Dessutom vill vi införa ett särskilt lokalt stöd för kollektivtrafik på vatten för att öka kapaciteten och nyttja våra vattenvägar.

En fokusering på att öka andelen resande med kollektivtrafik och cykel förutsätter ökad statlig finansiering för detta ändamål till kommuner och regioner. Därför genomför vi generellt statligt stöd till den regionala kollektivtrafiken. För att skapa alternativ till bilresor även på landsbygden föreslår vi ett riktat statligt stöd för kollektivtrafik i dessa områden. Vi vill dessutom genomföra ett storskaligt försök med avgiftsfri kollektivtrafik, s.k. klimattaxa, i ett glesbefolkat respektive ett tätbefolkat län.

För att minska utsläppen från transportsektorn krävs även ökade satsningar på cykel. Vänsterpartiet vill därför kraftigt öka det statliga anslaget för cykelbanor och cykelparkeringar till kommunerna.

8.4 Energiomställning och investeringar i grön teknik

För att möta de klimatutmaningar världen står inför kommer satsningar på miljötekniska innovationer att vara nyckeln till framgång. För att göra den omställning till grön ekonomi som är nödvändig krävs stora miljöinvesteringar. Genom en strategisk satsning på forskning och utveckling av miljöteknik kan Sverige stärka sin position inom områden där vi står starkt och därmed lägga grunden till nya företag, ökad sysselsättning och ökad export av miljöteknik. För att få en möjlighet att utvecklas är den svenska hemmamarknaden central. Det är utifrån den som många av dessa företag kan utvecklas till in-

Fel! Okänt namn på

ternationellt konkurrenskraftiga företag. Därför är såväl försäljning på hemmamarknaden som ökad export viktiga mål för handlingsplanen. I Sverige är många energi- och teknikbolag kommunala, och de utgör en viktig del i klimatarbetet för att nå de av riksdagen fastställda energi- och klimatmålen. För det krävs att målet i elcertifikatssystemet höjs till minst 30 TWh 2020 och minst 55 TWh 2030.

Vindkraftsbranschen befinner sig i en stark utvecklingsfas, och globalt kommer uppskattningsvis 8 000 miljarder kronor att investeras i vindkraft fram till 2020. I Sverige växte vindkraften med 18 procent under 2012 trots att priset på elcertifikat sjönk. Den globala marknaden för solenergi växer kraftigt. Priserna på solceller har rasat, och solceller har på kort tid blivit en av de snabbast växande energikällorna i världen. Sverige har ett avancerat kunnande inom solceller, termisk solkraft och solvärme, men vi har inte byggt ut solenergin eller utnyttjat exportmöjligheterna. Med gynnsamma förutsättningar bedömer branschorganisationen Svensk Solenergi att solenergin kan generera 8 TWh till 2020, vilket skulle ge såväl jobb som exportintäkter.

För att ta till vara de möjligheter som finns inom vindkraft, solenergi och vågkraft vill vi utveckla samverkansprogram där staten, akademien och arbetsmarknadens parter ingår. I programmet ska ingå sådant som ett långsiktigt stöd för forskning om och utveckling av sol-, vind- och vågkraft och i samband med det även utveckling av smarta nät och energilagring.

Statliga bidrag för stöd till lokala klimatinvesteringar har tidigare framgångsrikt bidragit till utveckling av miljöteknik. Genom bred samverkan mellan offentliga och privata aktörer innebar stödet stor utveckling av miljötekniken inom biogasområdet och bidrog till ökad export av miljöteknik. Med dessa erfarenheter vill Vänsterpartiet genomföra den största satsningen i svensk politik på lokala hållbara investeringar genom Klimatprogrammet. Genom statligt investeringsstöd ska utsläppsminskningar och sysselsättning stimuleras i kommuner och landsting i samarbete med företag.

Klimatprogrammet ska t.ex. kunna användas inom områdena energi, trafik, avfall och konsumtion samt för information och demonstrationsåtgärder. Genom energieffektivisering, satsning på biogas och infrastruktur för elbilar kommer programmet att bidra till långsiktigt klimatarbete i kommunerna och ge incitament för lokala klimatstrategier. Vår bedömning är att Klimatprogrammet är ett kraftfullt styrmedel för att minska utsläppen av växthusgaser och stimulera utveckling av ny miljöteknik, nya företag och ökad sysselsättning.

8.5 Bygg bort bostadsbristen

Sverige behöver en ny bostadspolitik. Alla människor, inte bara de med särskilt goda ekonomiska förutsättningar, ska ha möjlighet att leva i bra bostäder till rimliga kostnader i en trygg boendemiljö. Hyresrätten är därför av en särskilt viktig betydelse. Alla billiga hyresrätter behövs. De ska inte dras undan hyresmarknaden genom ombildningar till bostadsrätter.

Ca 250 000 unga vuxna saknar i dag ett eget boende. För att fylla behovet skulle det behövas ca 160 000 bostäder. Vänsterpartiet vill möta bostadsbristen genom ett ökat bostadsbyggande. Genom investeringar i nyproduktion och upprustning av bostäder skapas också samhällsnyttiga jobb.

Vänsterpartiets mål är att det ska byggas 40 000 bostäder om året, varav en majoritet ska vara hyresrätter. Vi vill därför utforma ett statligt stöd för att stimulera ökat bostadsbyggande med inriktning mot hyresrätter till rimliga priser, med låg energiförbrukning och bästa möjliga miljöhänsyn. Stödet ska riktas mot tillväxtorter och orter där bristen på ändamålsenliga och efterfrågade bostäder är särskilt stor. Även kooperativa hyresrätter omfattas av stödet. För att komma till rätta med den akuta bostadsbristen vill vi därutöver avsätta medel för ombyggnadsstöd för att göra om befintliga kontorslokaler m.m. till hyresrätter.

Vänsterpartiet vill upprusta det befintliga bostadsbeståndet för dagens och framtidens behov. Hyresfastigheter och bostadsrättsföreningar är i dag undantagna från regeringens ROT-program. Samtidigt är ungefär 300 000 av lägenheterna i det s.k. miljonprogrammet inom allmännyttan i stort upprustningsbehov. Vi vill skapa förutsättningar för att landets hyresgäster ska kunna bo i moderna, funktionella lägenheter med ökad tillgänglighet, låg energiförbrukning och låga koldioxidutsläpp. Vi vill införa ett nytt upprustningsprogram för flerfamiljshus. Vi föreslår också att det inrättas ett hissbidrag för att tillgänglighetsanpassa befintliga bostäder.

Dagens ROT-avdrag för villor och bostadsrätter vill vi tidsbestämma så att det finns kvar t.o.m. utgången av 2015. I ett läge där byggkonjunkturen nu viker menar Vänsterpartiet att det är viktigt att hålla uppe efterfrågan. Men det är nu dags att styra om subventionerna till att bygga bort bostadsbristen och renovera miljonprogrammen. Därför bör den maximala skattereduktionen för ROT sänkas till 15 000 kronor 2014 och 2015.

9 Aktiv näringspolitik

Sverige behöver snabbt ställa om till innovationsdriven tillväxt. Det andra gör billigare och ibland bättre måste vi möta med högre kunskapsinnehåll, resurseffektivare produktion samt en produktion av varor och tjänster som utgår från våra samhällsutmaningar. Omställningen av ekonomin måste ske i ett nytt ekonomiskt landskap, där klimatutmaningen och den växande befolkningen utgör både hot och möjligheter. I en värld där tillgången på råvaror blir allt knappare och miljöutmaningarna allt större blir innovationer och produkter med högre förädlingsvärde, återvinning och lägre resursförbrukning allt viktigare. Samverkan mellan företag (enskilda och i kluster), universitet, forskningsinstitut och myndigheter är av yttersta vikt för att få en verksamhet som inte bara styrs av kortsiktiga vinstmotiv. Det arbetet kommer att behöva intensifieras och fördjupas, samtidigt som industrin måste tillämpa mer innovationsfrämjande och kretsloppsanpassade arbetssätt.

Fel! Okänt namn på

Vinnova har sedan 1994 i flera omgångar haft olika bransch- och samverkansprogram tillsammans med näringslivet och andra aktörer. Utvärderingar har visat att flera av dessa program nått bra resultat. I år har Vinnova startat upp särskilda strategiska innovationsprogram. Vi vill att de strategiska innovationsprogrammen ska inriktas mot följande tre övergripande samhällsutmaningar: i) klimatutmaningen (miljö och energi), ii) den växande åldrande befolkningen (hälsa och sjukvård) och iii) globaliseringen (konkurrenskraftig produktion, råvarutillgång). Delprojekt inom ramen för det sistnämnda området bör utgöras av samverkansprogram för gruvnäringen, mjukvaruindustrin och turistnäringen.

Vidare vill vi stimulera forskning och utveckling i små och medelstora företag. Därför vill vi införa ett stöd som ska omfatta alla företag med upp till 250 anställda. Stödet ska avse högst 30 procent av företagets kostnader för forskning och utveckling upp till ett tak på 2,5 miljoner kronor. Vänsterpartiet vill också stärka industriforskningsinstitutens verksamhet, särskilt med inriktning mot miljöteknik och innovation. Deras arbete med demonstrationsanläggningar och testbäddar bör utvecklas.

För ett dynamiskt näringsliv är en väl fungerande kapitalförsörjning av avgörande betydelse. I Sverige finns det såväl privata som offentliga aktörer inom kapitalförsörjningen. Generellt sett råder det ingen brist på utvecklingskapital, utan det som framför allt saknas är mer av samordning och renodling av de statliga myndigheternas och bolagens verksamheter. Vi vill därför att Innovationsbron, Almi Företagspartner AB och Inlandsinnovation förs ihop till en ny organisation med uppgift att stimulera kapitalförsörjningen i de riktigt tidiga faserna.

På landsbygden kan dock kapitalförsörjningen vara problematisk, inte minst för många mindre företag. Där fyller de lokala sparbankerna en viktig funktion. Deras förankring i lokalsamhället innebär att de har goda kunskaper om det samhälle, de företag och de människor som finns och verkar där. Vi vill stärka de lokala sparbankernas möjligheter att konkurrera med storbankerna och bidra till utvecklingen av det lokala näringslivet. Därför behövs lag- och regeländringar men också stöd till uppstart av nya sparbanker. Därutöver behöver sparbankerna ges bättre möjligheter att stärka sin kapitalbas. Vidare bör AP-fondernas placeringsregler ändras. I dag styrs AP-fondernas placeringar av kortsiktiga avkastningsmål. Dessa bör ändras så att AP-fonderna kan användas för strategiska investeringar i syfte att stärka Sveriges långsiktiga tillväxtförutsättningar.

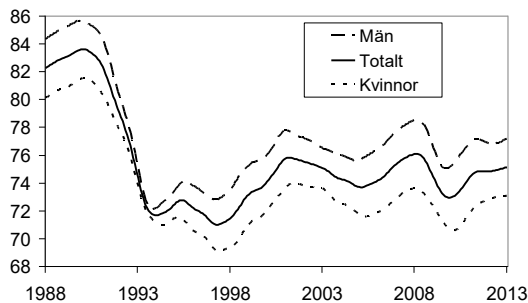
För mindre företag kan sjuklöneansvaret ofta vara betungande. Även om mindre företag som kollektiv har en lägre sjukfrånvaro än genomsnittet kan sjuklönekostnader ge upphov till stora problem i de enskilda företagen, exempelvis i form av avbrott i verksamheten. Vi vill därför att mindre företag med upp till 10 anställda helt ska slippa betala 14 dagars sjuklön. Företag med upp till 10 anställda ska alltså omfattas fullt ut, medan en avtrappning sker i företag med 11–15 anställda. Genom förslaget avlastas företagen ekonomiskt samtidigt som utestängningseffekter på arbetsmarknaden minskar.

10 Jämställdhet för ökad tillväxt

Det finns en stor tillväxtpotential i ökad jämställdhet. En OECD-rapport från 2008 räknar med att en fjärdedel av den ekonomiska tillväxten i Europa sedan 1995 kan förklaras av kvinnors ökade sysselsättning. Ett liknande resultat återfinns i en studie som baseras på euroländernas tillväxt av Goldman-Sachs-ekonomen Kevin Daly. Av euroländernas genomsnittliga årliga tillväxt på 2,1 procent sedan 1995 beräknar Daly att 0,4 procentenheter drivits fram av den ökade sysselsättningsgraden bland kvinnorna.

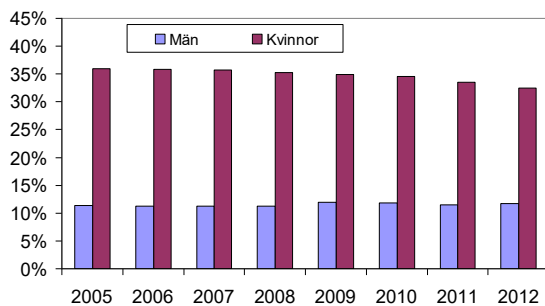
Den stora tillväxtpotentialen i ökad jämställdhet ligger framför allt i att minska gapet i antalet (förvärvs)arbetade timmar mellan kvinnor och män. Skillnaden i antalet arbetade timmar beror dels på att kvinnor i högre utsträckning än män jobbar deltid, dels på lägre sysselsättningsgrad. I diagram 28 nedan visas utvecklingen av kvinnors och mäns sysselsättningsgrad (16–64 år) sedan 1988. Bortsett från åren i samband med 1990-talskrisen har skillnaden i sysselsättningsgrad legat tämligen konstant på drygt 4 procentenheter. Detta sysselsättningsgap motsvarar ca 116 000 personer.

Diagram 28 Sysselsättningsgrad, kvinnor och män, 16–64 år, 1988–2013⁶⁸

Källa: SCB (AKU).

Diagram 29 Andel män respektive kvinnor med en veckoarbetstid < 35 h, 2005–2012

Källa: RUT, dnr 2013:262.

⁶⁸ Trendade månadsvärden.

Fel! Okänt namn på

En lika stor sysselsättningspotential finns i att minska skillnaderna mellan mäns och kvinnors deltidarbete. Under 2012 jobbade ca 33 procent av de sysselsatta kvinnorna deltid, och motsvarande siffra för männen var ca 12 procent; se diagram 29 ovan. Om kvinnor skulle arbeta heltid i samma utsträckning som männen skulle 448 500 fler kvinnor få en heltidsanställning. Baserat på genomsnittlig deltid bland de deltidsanställda går det att räkna ut vad detta ”deltidsgap” motsvarar i antal heltidstjänster; se tabell 5 nedan. Som framgår av tabellen skulle sysselsättningen öka med ca 134 000 heltidstjänster om kvinnorna jobbade heltid i samma utsträckning som männen.

Tabell 5 Ökning av antalet sysselsatta i termer av heltidstjänster om kvinnornas sysselsättningsgrad och deltidarbete blir samma som männens

Sektor	Stängt sysselsättningsgap	Stängt deltidsgap	Sysselsättning + deltidsgap
Privat	65 900	83 900	149 800
Landsting	10 500	9 300	19 800
Kommun	33 500	33 600	67 100
Stat	6 400	7 300	13 700
Summa	116 300	134 100	250 400

Källa: RUT, dnr 2013:262, egen beräkning.

Om kvinnor förvärvsarbetade i samma utsträckning som männen skulle alltså sysselsättningen bland kvinnorna öka med motsvarande 250 000 heltidstjänster. En förutsättning för att ett ökat arbetsutbud ska materialiseras i form av ökad sysselsättning är att det finns en efterfrågan som matchar det ökade utbudet. Men med tanke på att ca 50 procent av kvinnorna arbetar inom s.k. bristyrken torde det finnas en stor sysselsättningspotential i ett ökat arbetsutbud bland kvinnorna. Många av de deltidarbetande kvinnorna vill också arbeta på heltid. Av de drygt 700 000 kvinnor som arbetar deltid uppger ca 200 000 kvinnor att de saknar ett lämpligt heltidsarbete och skulle vilja ha det. Till det ska läggas att ca 140 000 jobbar deltid på grund av vård av barn.⁶⁹

Vänsterpartiet har låtit riksdagens utredningstjänst (RUT) räkna på de offentliga finansiella effekterna om kvinnor skulle förvärvsarbeta i samma utsträckning som män. Beräkningen utgår från att den ökade sysselsättningen fördelar sig enligt den nuvarande fördelningen beträffande skattefinansierad sysselsättning respektive icke skattefinansierad sysselsättning. Utöver att antalet sysselsatta inom den offentliga sektorn skulle öka med ca 100 000 personer beräknas den offentliga sektorns finanser stärkas med drygt 15 miljarder kronor.⁷⁰ I utredningstjänstens beräkning ingår inte minskade utgifter för a-kassa och försörjningsstöd. Man har heller inte beaktat moms- och BNP-effekter i form av ökad privat konsumtion. Å andra sidan tar analysen inte

⁶⁹ RUT, dnr 2013:262.

⁷⁰ Ibid.

hänsyn till eventuella undanträngningseffekter.⁷¹ Sammantaget är det dock troligt att den offentliga finansiella effekten underskattas i utredningstjänstens beräkning.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att det finns en stor tillväxtpotential i kvinnors ökade sysselsättning. Kvinnors ställning och lika möjligheter på arbetsmarknaden är utöver en demokrati- och maktfråga också av stor vikt för samhällsekonomin.

Nedan följer några av Vänsterpartiets förslag som bl.a. syftar till att stärka kvinnors ställning på arbetsmarknaden.

För det första vill vi individualisera föräldraförsäkringen. I dag tas mer än tre fjärdedelar av föräldrapenningen ut av kvinnor. Det ojämsställda uttaget gör att kvinnor ses som en reservarbetskraft och därmed får en sämre löneutveckling och svagare ställning på arbetsmarknaden med sämre anställnings- och arbetsvillkor. Omsorgen om barnen leder till ett större ansvar för hushållet och mer obetalt arbete. Det minskar utrymmet för lönearbete, och många kvinnor arbetar därför deltid. På längre sikt påverkar det också pensionen negativt.

Vidare vill Vänsterpartiet att fasta jobb på heltid ska vara norm på arbetsmarknaden. En sådan reform skulle pressa arbetsgivarna att organisera om sin verksamhet med heltid som norm.

Vi vill förbättra vardagen för alla dem som arbetar kvällar, nätter och helger genom att skapa 15 000 platser inom barnomsorg på obekvämt arbetstid. Vi vill också förbättra förskolan, t.ex. genom att barn till arbetslösa och föräldralediga ges rätt till 30 timmars förskola och genom att minska barngrupperna. Genom en fungerande förskola med god kvalitet stärks småbarnsföräldrars möjligheter att arbeta och få ett arbete.

Vi satsar på bättre kvalitet i vård, skola och omsorg. Framför allt satsar vi på mer personal och utbildning inom äldreomsorgen och hemtjänsten. Sambandet mellan en väl utbyggd äldreomsorg och kvinnors deltagande på arbetsmarknaden är också väldigt tydligt. Sverige, som i en internationell jämförelse satsar en relativt stor andel av BNP på äldreomsorgen, har därför en hög sysselsättningsgrad bland kvinnor, både för att kvinnor får möjlighet att ta ett arbete när de inte är tvungna att vårda anhöriga och för att de som anställs i äldreården för det mesta är kvinnor. Därför är satsningar på äldreomsorgen en avgörande jämställdhetsfråga.

Detta är förslag som sammantaget ökar kvinnors arbetsutbud och möjligheter att delta på arbetsmarknaden på lika villkor. Vänsterpartiet menar att en kommission bör tillsättas för att öka kvinnornas sysselsättningsgrad så att kvinnorna får samma möjligheter som männen på arbetsmarknaden.

⁷¹ Man har heller inte tagit hänsyn till att behovet av barnomsorg kan öka om kvinnors deltidsarbete minskar. Denna potentiella effekt förefaller dock tveksam eftersom kvinnors ökade sysselsättningsgrad (fördelad enligt nuvarande sysselsättningsmönster) skulle medföra en ökad personalitet inom barnomsorgen.

Fel! Okänt namn

11 Gemensam välfärd

11.1 Offentlig sektor och sysselsättning

Den offentliga sektorn är av avgörande betydelse för modernisering, sysselsättning och tillväxt. Utbyggnaden av barn- och äldreomsorgen och föräldraförsäkringen möjliggjorde kvinnornas stora inträde på arbetsmarknaden under 1960- och 70-talen. En bra och likvärdig skola är central för den sociala rörligheten och för de svenska företagens möjligheter att konkurrera på exportmarknaderna.

I tabell 6 nedan jämförs sysselsättningsgraden i en rad industriländer. De skandinaviska länderna utmärker sig genom att sysselsättningsgraden för kvinnor är relativt hög. Sysselsättningsgraden för kvinnor är förhållandevis hög även i andra nordeuropeiska länder som Tyskland, Holland och Österrike, medan den är lägre i de sydeuropeiska och anglosaxiska länderna. Av tabellen framgår också att länder med hög sysselsättningsgrad för kvinnor har en hög total sysselsättningsgrad. En gemensam nämnare för de nordeuropeiska länderna är att de har förhållandevis väl utbyggda offentliga välfärdstjänster. Det tycks alltså föreligga ett positivt samband mellan å ena sidan ambitiösa välfärdsstater och å andra sidan hög sysselsättningsgrad.

Tabell 6 Sysselsättningsgrad, 20–64 år, 2012⁷²

	Kvinnor	Män	Totalt
EU27	62,3	74,5	68,4
Belgien	61,7	72,7	67,2
Danmark	72,2	78,6	75,4
Tyskland	71,5	81,8	76,7
Spanien	54,0	64,5	59,3
Frankrike	65,0	73,8	69,3
Italien	50,5	71,6	61,0
Holland	71,9	82,5	77,2
Österrike	70,3	80,9	75,6
Finland	72,5	75,5	74,0
Sverige	76,8	81,9	79,4
Storbritannien	68,4	80,0	74,2
Island	79,1	84,4	81,8
Norge	77,3	82,4	79,9
Schweiz	76,0	87,9	82,0
USA	65,1	75,8	70,4
Japan	63,9	85,8	74,9

Källa: Eurostat.

⁷² Sysselsättningsgraden för USA och Japan avser 2011.

Den offentliga sektorn och det privata näringslivet är beroende av och främjar varandra. Det privata näringslivet är beroende av en välutbildad arbetskraft, fungerande infrastruktur m.m., samtidigt som den offentliga sektorn är beroende av de skatteinkomster ett framgångsrikt näringsliv genererar. Den offentliga sektorn utgör också en stor del av marknaden för många privata företag. I Sverige handlar det om inköp för ca 600 miljarder kronor om året.

Historiskt har också den offentliga sektorn fyllt en viktig funktion som risktagare i blivande framtidsbranscher. Detta har man gjort dels i rollen som kvalificerad beställare, dels i form av teknikutvecklare via myndigheter och statliga företag. Exempel på denna samverkan är Ericsson och Televerket, SJ:s betydelse för Asea samt den roll som Vattenfall har haft för teknisk och industriell utveckling i en rad företag.

11.2 Avkommersialisera välfärden

En förutsättning för en riktigt bra skola, vård och omsorg är att ägarna och huvudmännen fokuserar på det viktigaste. Kvaliteten och behoven ska alltid komma i första rummet, inte möjligheten att berika sig på verksamheten. I skolor och förskolor ska det finnas utbildad personal så att varje barn får det stöd det behöver. När vi besöker vårdcentralen eller flyttar in på ett äldreboende ska vi kunna känna trygghet i att det är de behov vi har som avgör vilket stöd vi får. Ingen ska någonsin bemötas utifrån hur lönsam hon eller han anses vara.

För att nå dit behöver välfärden avkommersialiseras för att säkerställa att alla skattemedel går till det de är avsedda för. Med fortsatt privat drift kommer en ständigt felaktig fördelning av resurser att behöva ske för att både kunna betala bolagens vinster och samtidigt i rimlig mån kunna garantera kvaliteten i välfärden. Genom att ta de kommersiella intressena tas bort skapas fokus på välfärdens kvalitet och jämlikhet. Det är det som ska styra välfärden, inte vad som ger mest vinst till ägarna. Dagens vinstdrift innebär att välfärden varje år läcker pengar som hade kunnat användas till resurser som bättre behövs i välfärden.

I en välfärd i offentlig regi kan varje skattekrona gå till att höja kvaliteten och allt överskott återinvesteras i verksamheten. Genom att man inte skickar stora delar av resurserna till vinst åt ägarna finns större möjligheter att skapa bästa möjliga omsorg, skola och vård.

Att våra gemensamma resurser går till vinster åt företagsägarna blir än mer problematiskt eftersom de flesta av de större aktörerna ägs av riskkapitalbolag. Dessa använder ofta avancerade upplägg för att undvika beskattning. Samhället förlorar alltså i tre steg – först när våra gemensamma resurser försvinner till vinst, därefter när riskkapitalbolagen genom kryphål i lagstiftningen undviker att betala skatt på denna vinst och sedan genom att den vinst som företagen gör på verksamheten, betald med skattepengar, i sin tur används för att köpa upp välfärdsverksamheter för att bolaget ska skapa sig en större massa och på så sätt bli mer attraktivt vid en försäljning. Framför allt är det män som driver bolagen och som sitter i bolagens styrelser, medan det är hårt

Fel! Okänt namn på

arbetande kvinnor som tjänar ihop deras vinster under tuffa förhållanden eftersom personaltätheten är lägre och arbetsvillkoren och utbildningsnivån sämre.

Förutom att det skulle ge större möjlighet att direkt förbättra kvaliteten, villkoren och lönerna, skulle en avkommersialiserad välfärd innebära ökade möjligheter att anställa personal i stället för att låta pengar försvinna till vinster åt ägarna. Det skulle minska stressen, vilket både anställda och brukare tjänar på. Mot bakgrund av det ovanstående ska det inte vara möjligt för vinstsyftande företag att bedriva verksamhet med skattemedel i kärnverksamheterna inom vård, skola och omsorg. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

11.3 Stärk kommunsektorn

Den kommunala sysselsättningen har utvecklats mycket svagt under de senaste fem åren. Enligt Konjunkturinstitutets beräkningar har den kommunfinansierade sysselsättningen minskat med 16 000 personer mellan 2007 och 2012 (jämför avsnitt 4.7). I och med att befolkningen under samma tidsperiod har ökat med över 370 000 personer har detta resulterat i minskad personaltäthet och försämrad kvalitet på en rad områden. Behovet av fler anställda och ökade resurser till kommuner och landsting är med andra ord stort. I denna motion avsätter vi betydande medel till kommunsektorn.

I statsbudgeten är de generella statsbidragen till kommunerna nominellt oförändrade om inte regeringen fattar beslut om något annat. Detta innebär att värdet av statsbidragen urholkas i takt med kommunernas pris- och löneökningar. Det nuvarande systemet försvårar också kommunernas långsiktiga planering. Vänsterpartiet föreslår därför att de generella statsbidragen till kommunerna värdesäkras genom att de automatiskt räknas upp för pris- och löneförändringar.

Därutöver tillför vi kommunerna resurser genom en rad olika riktade satsningar. Här redogör vi för några av dessa. Vi vill göra en särskild satsning för att öka bemanningen och kvaliteten inom äldreomsorgen. Vi vill också föreslå ett treårigt investeringsstöd till kommunsektorn. Stödet kan som mest uppgå till 30 procent av investeringskostnaden och ska omfatta en investering som tidigareläggs eller annars riskerar att bli uppskjuten. Investeringsstödet ska kunna användas för att rusta upp olika typer av offentliga lokaler och för investeringar i kommunernas försörjning av el, vatten och fjärrvärme. Stödet ska särskilt gå till miljö- och energieffektiviseringar.

Vi vill också utöka barnomsorgen på obekvämt arbetstid med 15 000 platser. Vidare gör vi en storsatsning på skolan i form av öronmärkta pengar till skolor i socialt utsatta områden, längre öppettider i skolan för läxläsning, kvalitetshöjning inom högskolan samt en rätt för unga arbetslösa att läsa in gymnasieskolan med ett studiebidrag på en nivå som motsvarar hela studiemedlet.

11.4 Välfärdens långsiktiga finansiering

Frågan om välfärdens framtida finansiering har debatterats under lång tid. Diskussionen tog fart på allvar i slutet av 1990-talet och i början av 2000-talet. Som nämndes i avsnitt 6.2.2 visade då Finansdepartementets långsiktskalkyler att konstanta skattesatser skulle räcka till att finansiera de utgiftsökningar som följer av den förväntade demografiska utvecklingen, men inget mer. Eftersom utgifterna inom t.ex. sjukvården ökar med mer än vad som följer av den demografiska utvecklingen skulle en sådan utveckling ha tvingat fram besparingar på en rad olika områden. Samtidigt visade kalkylerna att den privata konsumtionen per innevånare fram till 2050 skulle öka med långt över 100 procent.

En sådan utveckling, med stagnerad offentlig service parallellt med en mycket kraftig ökning av den privata konsumtionen, är helt orimlig eftersom hushållens efterfrågan på olika sociala välfärdstjänster ökar i takt med att det materiella välståndet ökar. Detta föranledde en livlig diskussion där många debattörer menade att man måste öppna upp för ökad privat finansiering av välfärdstjänsterna. Andra debattörer pekade på den stigande privata konsumtionen och menade att det borde vara möjligt att omvandla en del av det privata konsumtionsutrymmet till offentlig konsumtion via höjda skatter.

På senare tid har olika långsiktskalkyler börjat ge en annorlunda bild av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet. I höstas publicerade Konjunkturinstitutet en rapport som analyserade de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet.⁷³ Rapporten innehåller bl.a. ett s.k. ”makrosenario” där den offentliga konsumtionen, precis som i Finansdepartementets kalkyler, endast växer i takt med den demografiska utvecklingen. Detta resulterar i mycket stora överskott i de offentliga finanserna. Rapporten innehåller även analyser av de offentliga finanserna i två alternativscenarier. I ett scenario analyseras de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet där den offentliga konsumtionen växer med 0,7 procent⁷⁴ per år fram till 2060 *utöver* den konsumtions-tillväxt som följer av den demografiska utvecklingen. En sådan konsumtions-tillväxt är liktydigt med den genomsnittliga offentliga konsumtionen mellan 1980 och 2007. Konjunkturinstitutets analys (enligt den s.k. S2-indikatorn) visade att även en sådan utveckling är förenlig med långsiktigt hållbara offentliga finanser.

Även Finansdepartementets långsiktskalkyler har reviderats under de senaste åren. I Finansdepartementets grundscenario, där den offentliga konsumtionen endast växer i takt med den demografiska utvecklingen, skapas stora finansiella överskott. I ett alternativscenario analyseras vad som händer med de offentliga finanserna om den genomsnittliga arbetstiden per sysselsatt minskar med 0,1 procent per år⁷⁵ samtidigt som den offentliga konsumtionen ökar med 0,2 procent per år utöver vad som följer av den demografiska ut-

⁷³ Konjunkturinstitutet (2012), ”Konjunkturinstitutets beräkning av de offentliga finansernas långsiktiga hållbarhet”, nr 18 2012.

⁷⁴ I fasta priser.

⁷⁵ Vilket ungefär ligger i linje med hur arbetstiden utvecklats 1980–2009.

Fel! Okänt namn på

vecklingen. De offentliga finanserna försvagas tämligen dramatiskt i detta scenario och blir (svagt) ”långsiktigt ohållbara”.⁷⁶

Finansdepartementets och Konjunkturinstitutets långsiktskalkyler kommer med andra ord fram till helt olika resultat. Orsaken till de skilda resultaten tycks framför allt bero på att Finansdepartementet räknar med högre pris- och löneökningar i den offentliga sektorn jämfört med Konjunkturinstitutet.

Det är inte lätt att bedöma vilken av kalkylerna som är mest realistisk. Men vi kan ändå konstatera att de nya långsiktskalkylerna ger en delvis ny och mer nyanserad bild av utmaningarna avseende välfärdens långsiktiga finansiering. Man bör emellertid inte tolka de nya beräkningarna som att välfärdens finansiering över huvud taget inte kommer att sättas under tryck under de kommande decennierna; den demografiska utvecklingen kommer de facto att innebära ökade utgifter. Men mycket tyder på att den stora utmaning som följer av den demografiska utvecklingen snarare kommer att handla om personalförsörjningen i de offentliga verksamheterna, framför allt på landsbygden, än om finansieringen av densamma. Den demografiska utvecklingen, parad med avfolkningen av landsbygden, kommer att leda till att personalförsörjningen inom de offentliga välfärdstjänsterna på landsbygden sätts under press. Det ensidiga fokuset på välfärdens finansieringsfrågor har lett till att denna stora fråga inte fått den uppmärksamhet den förtjänar.

Frågan om välfärdens finansiering är en genuint politisk frågeställning. Det handlar om avvägningar mellan privat och offentlig konsumtion, skattesänkningar eller skattehöjningar samt privat eller solidarisk finansiering. Debatten har emellertid under lång tid haft en teknokratisk slagsida. En bidragande orsak till detta har varit bristen på realistiska alternativscenarion. Det hade t.ex. varit intressant att se hur den privata och offentliga konsumtionen hade utvecklats i ett alternativ där skatterna höjs med exempelvis 4–5 procent av BNP.

12 Skattepolitik

12.1 Målen för Vänsterpartiets skattepolitik

Målsättningen med Vänsterpartiets skattepolitik är att trygga välfärden, få fler människor i arbete, minska inkomstskillnaderna och skapa förutsättningar för en hållbar utveckling. En hög sysselsättning är en förutsättning för att få resurser till den offentligt finansierade, generella välfärden. Skatt ska betalas efter bärkraft och välfärd fördelas efter behov.

Skattesystemet måste vara utformat så att det är enkelt att förstå och tillämpa för den enskilda skattebetalaren. Vänsterpartiet vill därför betona vikten av att eftersträva ett system som är enhetligt och likformigt och som har så

⁷⁶ Enligt den s.k. S2-indikatorn. Försvagningen av de offentliga finanserna beror till ca 2/3 av den ökade offentliga konsumtionen och till 1/3 av den minskade medelarbetstiden.

få undantag som möjligt. På så sätt minimeras också möjligheterna till skatteplanering. Skattefusk ska bekämpas kraftfullt.

Skatter tas inte ut som något självändamål, utan för att betala för åtaganden som medborgarna anser vara samhällliga angelägenheter. Det totala skatteuttaget är ett mått på hur stor andel av ekonomin medborgarna tillsammans styr över genom demokratiskt fattade beslut, och med hjälp av skatteuttaget bygger vi gemensam rikedom. Skatterna finansierar investeringar inom t.ex. utbildning, forskning och infrastruktur som är avgörande för att bygga Sveriges ekonomiska styrka och framgång på sikt. Den offentliga investeringsnivån bör öka. Behovet av fler bostäder och förbättrad infrastruktur är stort, och investeringar i framtiden ökar såväl sysselsättningen som tillväxten.

Skatterna betalar också för offentligt finansierade tjänster som sjukvård och barn- och äldreomsorg. Dessa spelar givetvis en livsviktig roll för vår välfärd men har också stor ekonomisk betydelse genom att de möjliggör för fler människor, framför allt kvinnor, att arbeta. Ett välfärdssystem som i hög grad finansieras gemensamt leder också till en jämnare fördelning av välfärdstjänsterna. Detta gynnar kvinnor som grupp. Ett högt skatteuttag har framgångsrikt bidragit till att bygga vår välfärdsstat, och Vänsterpartiet menar att det även framöver kommer att behövas ett högt skatteuttag för att säkra en välfärd av hög kvalitet. Det är ett viktigt verktyg för att uppnå jämställdhet och jämlikhet.

Regeringen har sänkt skatterna med mer än 100 miljarder kronor per år. Politiken har inneburit ett systemskifte på skatteområdet samtidigt som den bidragit till att urholka skattebaserna. Den privata konsumtionen har tillåtits att öka på bekostnad av den offentliga. I och med det urholkas resurserna till välfärden och möjligheterna till nödvändiga reformer och en rättvis fördelning av ekonomiska resurser. Vänsterpartiet menar att det krävs större skatteintäkter än i dag, och vi vet att viljan att betala skatt är god om det finns en koppling till satsningar på sjukvård, äldreomsorg och en bra skola.

Regeringens skattesänkningar har främst gynnat höginkomsttagare genom bl.a. slopad förmögenhetsskatt, sänkt fastighetsskatt för exklusiva villor och inte minst genom rejäla inkomstkattesänkningar. Samtidigt betalar pensionärer, sjuka och arbetslösa i dag mer i skatt än löntagare vid lika inkomst. Detta menar vi är orättvist och ineffektivt, och dessutom skadas skattesystemets legitimitet. Regeringens skattesänkningar har även på ett påtagligt sätt ökat mäns nettoinkomster jämfört med kvinnors.

Vänsterpartiet anser att en översyn av skattesystemet behövs i form av en parlamentarisk utredning. Den borgerliga regeringen har genom en rad beslut som t. ex. rör jobbskatteavdrag, avdrag för hushållsnära tjänster och nedsatta arbetsgivaravgifter för unga och äldre allvarligt urholkat skattesystemets grunder och principen om skatt efter bärkraft. Det finns också ett behov av att se över skattesystemet utifrån klimatfrågans avgörande utmaning.

12.2 Inkomstskatter

Den enskilt största posten i regeringens ensidiga skattesänkarpolitik är det s.k. jobbskatteavdraget, vars främsta syfte är att hålla lönerna nere. Vi arbetar därför för att jobbskatteavdraget stegvis ska fasas ut till förmån för en rättvis och likformig beskattning.

Jobbskatteavdraget ger större skattesänkningar vid höga inkomster och gynnar därmed män framför kvinnor. Beläggen för att jobbskatteavdraget skulle skapa några jobb är mycket svaga. Förra året presenterade Institutet för arbetsmarknadspolitisk utredning (IFAU) en rapport⁷⁷ som visar att det i princip är omöjligt att utvärdera jobbskatteavdragets effekt på sysselsättningen. Trots detta hävdar regeringen envist i vårpropositionen att jobbskatteavdraget kommer att ge 106 000 fler jobb ”på sikt” och aviserar samtidigt att man vill fortsätta med fler steg i jobbskatteskatteavdraget när det finns budgetutrymme. Vänsterpartiet menar att även om regeringens egna beräkningar av jobbeffekterna skulle stämma så är kostnaden per skapat jobb väldigt hög. Slutligen innebär jobbskatteavdraget att man betalar olika mycket i skatt på sin inkomst beroende på om inkomsten utgörs av t.ex. pension, föräldrapening eller lön.

Skatteuttaget måste upplevas som rättvist för att få acceptans. Därför menar Vänsterpartiet att det krävs en ökad progressivitet i systemet och föreslår höjd skatt vid högre inkomster. Med vår politik får alla löntagare upp till medelinkomst oförändrad inkomstskatt i förhållande till dagens regler. Vi har föreslagit att jobbskatteavdraget trappas av från en månadsinkomst på 30 000 kronor.

Vänsterpartiet värnar också principen om lika skatt vid lika inkomst och menar att vi måste tillbaka till en likformig inkomstbeskattning. För att ta ett steg i den riktningen kommer vi i höstens budgetmotion att avsätta pengar för att sänka inkomstskatten för de grupper som hittills inte fått del av regeringens skattesänkningar. Sjuka, arbetslösa, förtidspensionärer m.fl. berörs av förslaget.

Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på att det finns starka parter på arbetsmarknaden. De fackliga organisationerna är de viktigaste aktörerna i arbetet för att förbättra villkoren i arbetslivet och öka arbetstagarnas inflytande på arbetsplatserna. För att fler ska välja att organisera sig i facket inför vi avdragsrätt för medlemskap i fackliga organisationer. Vi inför också avdragsrätt för medlemsavgiften i a-kassan.

12.3 Skatter som styrmedel i miljöpolitiken

Skatter och avgifter är nödvändiga och viktiga styrmedel i klimat- och miljöomställningen. Vänsterpartiet menar att den som orsakar en negativ miljö-

⁷⁷ Jobbskatteavdraget, rapport 2012:2, IFAU.

och klimatpåverkan också ska stå för kostnaderna, enligt principen att förorenaren betalar.

Priset på transporter ska t.ex. inkludera kostnader för miljöskador, hälsoeffekter, trafikolyckor och andra samhällsekonomiska kostnader. Vi behöver i högre utsträckning styra över trafik från vägar till ekologiskt hållbara färdmedel. I Sverige står inrikes transporter för en tredjedel av växthusgasutsläppen. Av de inrikes transporterna stod vägtrafiken i sin tur för 94 procent av utsläppen. Trafikverket konstaterar i sin stora kapacitetsutredning från 2012 att styrmedel som leder till minskad biltrafik krävs för att nå våra klimatmål, och Vänsterpartiet delar den bedömningen. Priset på fossila bränslen är ett viktigt styrmedel men även satsningar på ett transportsnålt samhälle med en ökad andel hållbara drivmedel och energieffektiva fordon.

Lastbilstransporterna står för den största delen av trafikökningen på vägarna. För att motverka ytterligare ökning av den tunga trafiken och stimulera till bränsleeffektivare fordon krävs åtgärder. Vi vill därför införa en kilometerskatt för tunga fordon. Förutom miljöperspektivet kan en kilometerskatt även bidra till kostnadsneutralitet mellan svenska och utländska åkare.

Med hjälp av bl.a. skattepolitiken vill vi också gynna kollektivtrafiken och verka för ett ökat utbud såväl i städerna som på landsbygden. Bra transportmöjligheter är en nödvändighet för både enskilda och företag, och det är en förutsättning för en fungerande arbetsmarknad.

Även flyget ska bära sina egna kostnader för miljöpåverkan. Vår utgångspunkt är att nivån på koldioxid- och energiskatten på flygfotogen ska motsvara den nivå som gäller för bensin till bilar. Detta försvåras dock av internationella konventioner, varför vi i väntan på en ändring av det internationella regelverket föreslår en beskattning i form av en start- och landningsavgift.

12.4 Företags-, kapital- och egendomsskatter

Vänsterpartiet eftersträvar att så långt som möjligt ha ett enhetligt och likformigt regelsystem med få undantag. Det förhindrar inläsningseffekter och snedvriden konkurrens.

Den svenska bolagsskatten ska ta in en rimlig andel av vinsterna till samhällsliga investeringar och utgifter. Samtidigt ska den fungera i en öppen ekonomi med internationell konkurrens. Vid årsskiftet sänktes bolagsskatten från 26,3 procent till 22 procent. Bruttokostnaden var hela 16 miljarder kronor. Huvudargumentet var att den tidigare skattenivån inte var internationellt konkurrenskraftig. Vi menar att bolagsskatten var konkurrenskraftig redan före sänkningen. Enligt OECD låg bolagsskatten i Sverige nära genomsnittet i just OECD, och Sverige hade redan då lägre bolagsskatt än våra tio största handelspartner, däribland Tyskland och Norge. Om man dessutom tar den reella bolagsskatt som betalas efter olika typer av avdrag så är den svenska bolagsskatten än mer fördelaktig; enligt Skatteverket var den så låg som 13,7 procent 2010.

Med regeringens politik har Sverige tagit täten i ett europeiskt "race to the bottom" om bolagsskatten, och våra grannländer är inte sena att följa efter.

Fel! Okänt namn på

Danmark, Finland och Storbritannien har sedan årsskiftet aviserat att de avser att sänka sina bolagsskattesatser. Det är en olycklig utveckling i en tid när Europas krisande länder så väl behöver sina skatteintäkter för att skapa arbetstillfällen och tillväxt.

För att förbättra villkoren för svenska företag menar Vänsterpartiet att det krävs investeringar i väl fungerande infrastruktur och utbildad arbetskraft. Sådana satsningar skapar jobb, inte bara större vinster. Likaså anser vi att staten bör bidra med mer resurser till forskning och utveckling. Vänsterpartiet kommer i höstens budget att föreslå ett generöst stöd för forskning och utveckling i små och medelstora företag med fokus på gröna investeringar för miljö och klimat.

Vi avvisar regeringens förslag om ett investeraravdrag på grund av risken för skatteplanering och skatteundandragande samt av fördelningspolitiska skäl.

Regeringens förändringar av fastighetsskatten och slopandet av förmögenhetsskatten har bidragit till att inkomstklyftorna i Sverige har ökat. Vänsterpartiets principiella hållning är att fastigheter är tillgångar som ska beskattas och att marknadsvärdet ska tillåtas slå igenom mer i beskattningen av ägda bostäder än vad det gör i dag. Vi vill utreda utformningen av en förmögenhetsskatt med införande 2015. Vi föreslår också att det från 2015 införs en arvsbeskattning som betalas av dödsboet innan ett arv skiftas.

12.5 Skatt på finansiella transaktioner

Ökad ojämlikhet och en oreglerad finanssektor var två av orsakerna bakom finanskrisen. Vänsterpartiet menar att det krävs åtgärder för att minska risktagandet inom finanssektorn och begränsa spekulationsekonomin. Vi har tidigare lagt ett antal förslag för att reformera finanssektorn. I den här motionen föreslår vi också att en skatt på finansiella transaktioner ska införas. Finanssektorn är i dag underbeskattad. Transaktionsskatten ersätter vårt tidigare förslag om en engångsskatt på storbankerna.

Elva euroländer har inlett ett fördjupat samarbete för att kunna införa en skatt på finansiella transaktioner. Syftet är bl.a. att täcka kostnader för eurokrisen och att avskräcka ifrån transaktioner som inte förbättrar finansmarknadernas effektivitet. EU-kommissionen har därför utarbetat ett förslag till en sådan skatt. Förslaget innebär att finansiella transaktioner beskattas med en skattesats på 0,1 procent av värdet, utom för derivat som beskattas med 0,01 procent.

Vänsterpartiet föreslår att en sådan transaktionsskatt införs i Sverige från nästa år. Intäkterna från skatten ska oavkortat gå till den svenska statskassan. Skatten beräknas ge 7,5 miljarder kronor i intäkter 2014. På det här sättet kan spekulativt beteende på de finansiella marknaderna motverkas och resurser styras till mer långsiktiga investeringar i den reala ekonomin.

13 Finansiellt sparande

Tabell 7 Den offentliga sektorns finansiella sparande, % av BNP

	2014	2015	2016
Finansiellt sparande (nivå)	-1,1	-0,1	1,0
Differens mot regeringen	-0,1	-0,1	-0,1

Stockholm den 29 april 2013

Jonas Sjöstedt (V)

Torbjörn Björlund (V)

Hans Linde (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Siv Holma (V)

Eva Olofsson (V)

Ulla Andersson (V)